

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

CIETUŠAIS KRIMINĀLPROCESA IZPRATNĒ

BAKALaura DARBS

Autors: **Anastasija Ivannikova**

Studentu apliecības Nr.: ai16032

Darba vadītājs: **Mg.iur. Gunārs Kūtris**

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba temats ir “Cietušais kriminālprocesa izpratnē”. Cietušais kriminālprocesā ir persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu nodarīts kaitējums – fizisks, morāls vai mantisks.

Bakalaura darba mērķis ir izprast cietušā jēdziena būtību kriminālprocesa ietvaros, kā arī to, kādā veidā cietusī persona var tikt atzīta par cietušo kriminālprocesā. Bakalaura darbā tiks pētīts arī ne tik sen ieviestu īpaši aizsargājamā cietušā institūtu un tā nozīmi kriminālprocesā.

Mērķa sasniegšanai autore bakalaura darbā centās nošķirt jēdzienu “upuris” no jēdziena “cietušais” kriminālprocesa izpratnē. Tika pētīts kādas izmaiņas ir skārušas Kriminālprocesa likumu pēc Direktīvas 29/12/ES ieviešanas un kā šīs izmaiņas ir ietekmējušas cietušo personu kriminālprocesā. Ir veikta normatīvo aktu, juridiskās literatūras un citu publiski pieejamu materiālu analīze. Lai pilnvērtīgāk izprastu kriminālprocesa gaitu saistībā ar cietušās personas statusa iegūšanu, ir izpētīti Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas un Rīgas rajona tiesas 13 krimināllietu materiāli.

Atslēgvārdi: Cietušais, upuris, cietušās personas griba, atzīšana par cietušo kriminālprocesā, īpaši aizsargājamo cietušais, pārstāvība, krimināllieta.

ANNOTATION

The subject of this bachelor thesis is “Victim’s understanding in criminal proceedings”. The victim in criminal proceedings is a person who has been harmed by a criminal offense and who has suffered – physical harm, moral hazard or property damage from the crime.

The purpose of the bachelor’s thesis is to understand the concept of the victim in the criminal procedure, as well the way in which the victim can be recognized as such in criminal proceedings. Also, author looks into the newly introduced concept of a specially protected victims and its importance in criminal proceedings.

To reach the goal, author tried to distinguish the concept of “prey” from the concept of “victim” in the criminal proceedings. The author studied the changes that have affected the Criminal Law after the implementation of the Directive 29/12/ES and how these changes have affected the victim in the criminal proceedings. The author also has analyzed normative acts, legal literature and other publicly available materials. In order to better understand the progress of criminal proceedings in relation to obtaining the victim status, author has investigated 13 criminal case-law materials from Riga City Latgale Suburb Court and Riga District Court.

Key words: victim, prey, the victims will, victim recognition in criminal proceeding, specially protected victim, representation, criminal case

SATURS

IEVADS	5
1. CIETUŠĀ JĒDZIENS	8
2. PERSONAS GRIBA KĻŪT PAR CIETUŠO	21
3. PERSONAS ATZĪŠANA PAR CIETUŠO	28
4. ĪPAŠI AIZSARGĀJAMS CIETUŠAIS	32
KOPSAVILKUMS	39
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS	41
PIELIKUMS NR.1	44
PIELIKUMS NR.2	45
DOKUMENTĀRĀ LAPA	46

IEVADS

Neviens nav pasargāts no nelaiemes gadījumiem vai noziedzīgiem nodarījumiem. Personai, kura ir cietusi noziedzīga nodarījuma rezultātā ir vēlme būt uzklautai, atbalstītai aizsargātai, kā arī vēlēšanās, lai ir sodīts tas, kurš ir veicis noziedzīgu nodarījumu vai pārkāpumu. Tāpēc svarīgi apzināties, kas ir cietušais, kādos gadījumos personai ir tiesības būt atzītai par cietušo, kā persona iegūst šo statusu un kādas ir cietušās personas tiesības un pienākumi.

Bieži vien personas, kuras kļūst par noziedzīga nodarījuma upuriem, neapzinās, kā tādās situācijās jārikojas, pie kā jāvēršas pēc palīdzības. Cilvēkiem, kuri nekad nav saskārušies ar noziedzīgiem nodarījumiem, nav priekšstata par to, kā norisinās kriminālprocess, kas ir nepieciešams, lai vispār kriminālprocess būtu uzsākts. Katram ir svarīgi zināt vismaz galvenās darbības, kā rīkoties, lai aizsargātu savas un, ja nepieciešams, arī savu tuvinieku intereses, jo neviens nav pasargāts no noziedzīga nodarījuma vai no kāda cita pārkāpuma.

Kriminālprocesa likuma 1. pantā teikts, ka Kriminālprocesa likuma mērķis ir noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē. No tā izriet, ka valstij ir pienākums rīkoties atbilstoši likumā noteiktām normām, lai tiktu taisnīgi un likumīgi aizsargātas visas sabiedrības un atsevišķu personu tiesības un intereses. Līdz ar to, ja persona vēršas valsts iestādē pēc palīdzības, valstij ir pienākums rīkoties, lai aizsargātu, iespējams, noziedzīga nodarījuma upuri.

Dažkārt personām rodas priekšstats par to, ka pret viņām ir vērstas noziedzīgs nodarījums, jo pašas personas sevi uzskata par upuriem, bet ir svarīgi saprast, vai attiecīgajā situācijā kriminālprocesa izpratnē šī persona skaitīsies kā cietušais. Svarīgi nošķirt, kas vispār ir noziedzīga nodarījuma upuris un cietušais kriminālprocesa izpratnē. Autore savā darbā centīsies nošķirt šos divus līdzīgos, bet ne vienādos jēdzienus.

Autore izvēlējās rakstīt bakalaura darbu par tēmu "Cietušā izpratne kriminālprocesā", jo cilvēki ik dienu saskaras un saskarsies ar noziedzīgiem nodarījumiem. Tādejādi ir svarīgi saprast, kas vispār ir cietušais kriminālprocesa izpratnē, kā persona var tikt atzīta par cietušo un cik svarīga ir personas griba kļūt par cietušo, jo Kriminālprocesa 6. pantā ir teikts, ka

amatpersonai, kura pilnvarota veikt kriminālprocesu, ikvienā gadījumā, kad kļuvis zināms kriminālprocesa uzsākšanas iemesls un pamats, ir pienākums savas kompetences ietvaros uzsākt kriminālprocesu un novest to līdz Krimināllikumā paredzētajam krimināltiesisko attiecību taisnīgam noregulējumam. Līdz ar to cietušās personas griba ir svarīgs aspekts, kas ir padziļināti jāizpēta, jo pastāv iespēja, ka bez cietušās personas gribas kriminālprocess netiks uzsākts.

Eiropas Parlaments un padome 2012. gada 25. oktobrī pieņēma Direktīvu 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus. Atbalsts ir tas, ko visbiežāk vēlas sagaidīt katrs upuris pēc noziedzīga nodarījuma. Valsts sniedz atbalstu, pirmkārt, tādā veidā, ka veic nepieciešamas procesuālas darbības, lai aizsargātu cietušo personu. Līdz ar to cietusī persona sajūtīs, ka valsts rūpējas par to, lai cietušā tiesības un intereses tiktu aizsargātas. Ieviešot Direktīvu 2012/29/ES, valsts pienākumi saistībā ar atbalstu cietušajiem ir palielinājušies.

Atbalsta sistēma ir nozīmīga ne tikai pašam cietušajam, bet visai sabiedrībai kopumā, līdz ar to darbā tiek skaidrots, kā Latvijā tiek nodrošināta šī atbalsta sistēma.

Autore vēlas pievērst uzmanību ne tik sen ieviestam jaunam procesuālajam statusam. 2016. gadā Kriminālprocesa likums tika papildināts ar 96¹. pantu, kurš ietver sevī jēdzienu "Īpaši aizsargājams cietušais". Ir svarīgi saprast, kādos gadījumos šis statuss tiek piešķirts cietušai personai, kādas papildus tiesības šis statuss kriminālprocesa laikā nodrošina.

Bakalaura **darba mērķis** ir izpētīt un saprast, kas ir cietušais kriminālprocesa izpratnē, kāda ir cietušā loma un ietekme kriminālprocesa ietvaros, kā arī izprast, kādas darbības tiek veiktas, lai nodrošinātu cietušās personas tiesību un interešu aizsardzību.

Bakalaura darba struktūru veido četras nodaļas.

Pirmajā nodaļā apskatīts cietušās personas jēdziens kriminālprocesa ietvaros, nošķirts jēdziens "upuris" un "cietušais", kā arī īsi raksturota cietušo atbalsta sistēmas nozīme.

Otrajā nodaļā tiek skaidrots, kāda nozīme ir personas gribai kļūt par cietušo, kādā veidā cietusī persona spēj ietekmēt procesa esamību vai neesamību.

Trešajā nodaļā analizēts, kādā veidā cietusī persona iegūst procesuālo statusu kriminālprocesā.

Ceturtajā nodaļā tika izpētīts īpaši aizsargājama cietušā procesuālais statuss un nozīme.

Bakalaura darba mērķa sasniegšanai tika izmantotas vairākas pētnieciskās metodes – aprakstošā metode, vēsturiskā pētīšanas metode, statistiskās analīzes metode, salīdzinošā metode un empīriskā pētīšanas metode.

Kā arī ir izpētīti 13 krimināllietu materiāli. Pielikumā dotajā tabulā atspoguļoti procesa virzītāja kriminālprocesa laikā pieņemtie galvenie lēmumi, kas tieši skar cietušās personas. (skat.1.pielikumu)

1. CIETUŠĀ JĒDZIENS

Ik dienu notiek noziedzīgi nodarījumi, kuru rezultātā cieš cilvēki. Valsts konstatē noziedzīgā nodarījuma faktu, noskaidro iespējamo vainīgo, sniedz notikuma juridisku vērtējumu un nepieciešamības gadījumā piemēro vainīgajam sodu.¹

Ir svarīgi zināt, kas ir cietušais kriminālprocesa izpratnē un kādus procesuālos līdzekļus cietušais var izmantot, aizstāvēt savas tiesības un intereses. “Viena no problēmām ir tā, ka ļoti bieži persona nemaz neapzinās, ka tā varētu tikt atzīta par cietušo ne tikai fizisku pāridarījumu un nopietnu noziegumu rezultātā, bet arī citās dzīves situācijās. Vardarbība ģimenē, mājokļa apzagšana, laupīšana, vardarbība internetā, vajāšana, satiksmes negadījumi, krāpšana, neuzmanīga rīcība ar personas datiem, autortiesību pārkāpumi – visos gadījumos otrā pusē ir kāds cietušais.”²

Jēdziens “upuris” (cietušais) nav saistīti tikai ar noziedzīgo nodarījumu un noziedzību vispār. Ikdienā ir dažāda veida risks kļūt par upuri. Tas saistīts arī ar pārkāpumiem, kas nav vērtējami kā noziedzīgie nodarījumi, ar dažādiem nelaiemes gadījumiem utt. Jāatzīst gan, ka jēdziens “upuris” ir daudz plašāks nekā jēdziens “noziedzīgos nodarījumos cietušais”.³

1985. gada ANO Ģenerālās Asamblejas Deklarācijā par tiesvedības pamatprincipiem pret nozieguma un varas ļaunprātīgas izmantošanas upuriem (turpmāk – Deklarācija) ir teikts, ka “cietušie ir personas, kas individuāli vai kolektīvi ir cietušas no nozieguma, kura rezultātā iestājās kaitējums - fizisks vai garīgs kaitējums, emocionālas ciešanas, materiāli zaudējumi. Saskaņā ar šo deklarāciju persona var tikt uzskatīta par cietušo neatkarīgi no tā, vai vainīgais ir atrasts, aizturēts, saukts pie atbildības vai notiesāts.”⁴

Deklarācijā ir ietverts jēdziens “upuris”, tas nozīmē, ka šie norādītie nepieciešamie pasākumi ir attiecināmi ne tikai uz personām, kas atzītas par cietušajiem kriminālprocesā, bet uz visām personām, kuras ir cietušas no noziedzīga nodarījuma un citiem pārkāpumiem. Ir grūti atrast korektu definīciju vārdam „upuris”, piemēram, viena no vārdnīcām jēdzienu “upuris”

¹ Litvins G. Cietušais – kriminālprocesa uzmanības centrā. Jurista Vārds, 2013, nr.21.

² Brikmane E. Noziedzīgā nodarījumā cietušo tiesības noder zināt katram. Pieejams:

<https://lvportals.lv/skaidrojumi/294150-noziedziga-nodarijuma-cietuso-tiesibas-noder-zinat-katram-2018> [aplūkots: 28.03.2019.]

³ Zīle J. Cietušais krimināltiesisko zinātņu skatījumā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 8.-10. lpp.

⁴ Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power.

Pieejams: https://www.unodc.org/pdf/compendium/compendium_2006_part_03_02.pdf [aplūkots: 17.04.2019.]

definē : “cilvēks vai cita būtne, kas cietusi vai gājusi bojā nelaiemes gadījumā, cīņā u. tml.; tas, kas nolemts ciešanām, bojāejai.”⁵

Dažādās valstīs attiecīgi terminu „cietušais” izskaidro dažādi. Piemēram, Oksfordas Universitātes juridisko terminu vārdnīcā ir skaidrots, ka cietušais ir “persona, kuru faktiski un tieši skar darbība vai bezdarbība, kas ir pretrunā Eiropas Cilvēktiesību konvencijai, vai persona, kura var tikt tieši skarta”.⁶

Krievijas profesors V.M. Savickijs un A.M.Larins kriminālprocesa terminu skaidrojošajā vārdnīcā cietušo definēja tā, ka “cietušais ir persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu ir radies morāls, fizisks vai mantisks kaitējums. Atzīstot personu par cietušo, nenozīmē to, ka ir pierādīts tas, ka tika veikts šis noziedzīgais nodarījums un rezultātā ir iestājušās kaitīgas sekas. Pierādīt faktu, ka personai tiešām ar noziedzīgu nodarījumu ir nodarīts kaitējums, var tikai tiesa ar tiesas spriedumu”.⁷

Īpaša vieta noziedzīgajos nodarījumos cietušajiem tiek piešķirta viktimoloģijā. Viktimoloģija tiešā tulkojumā no latīņu valodas (“victima”- upuris un “logs” – mācība) nozīmē – mācība par upuriem jeb delikta viktimoloģija. Šai nozarē iezīmējas vismaz divi pētījumu virzieni: noziedzīgajos nodarījumos cietušie un citos likumpārkāpumos cietušie.⁸

Nozieguma upuris ir specifisks kriminoloģisko pētījumu objekts. Viktimoloģijas kā zinātnes nozares atsevišķa virziena pamatmērķis ir apzināt attiecības starp upuri un noziedznieku. Apzinoties viktimoloģijas problēmas, cilvēki tiek aptaujāti par tām kriminālsodāmajām darbībām, kuru upuri viņi kļuvuši vai redzējuši citus par tādiem kļūstot.⁹

Ir svarīgi nejaukt divus līdzīgus, bet ne vienādus jēdzienus – “cietušais” un “upuris”. Autore uzskata, ka upuris ir ikviena persona, kurai ir nodarīts kaitējums, kas ir saistīts ar noziedzīgu nodarījumu vai ar jebkuru citu pārkāpumu. Jebkurš cietušais ir upuris, bet ne jebkurš upuris ir cietušais kriminālprocesa izpratnē.

Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa komentāros norādīts, ka jēdzienam “cietušais” kodeksā ir divējāda nozīme:

⁵ Latvian oxford living dictionaries. Pieejams: <https://lv.oxforddictionaries.com/definition/UPURIS>
[aplūkots: 17.04.2019.]

⁶ Elizabeth A. Martin. Dictionary of Law. Oxford University Press, 2001, p.526.

⁷ В.М. Савицкий, А.М. Ларин. Уголовный процесс: словарь-справочник. ИНФРА-М, 1999 г., 117.с.

⁸ Zīle J.2002, 24. lpp.

⁹ Latvijas Neatkarīgo kriminologu asociācija. Kriminoloģija. Rīga: Nordik, 1998, 113.-118.lpp.

1) Cietušais kā persona, kura sevi uzskata par tādu, kurai ar noziegumu nodarīts kaitējums vai kuru par tādu uzskata amatpersona vai iestāde, kas virza procesu;

2) Cietušais kā procesuālās darbības subjekts – procesa dalībnieks.¹⁰

Pamatojoties uz 1986. gada Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa 100. pantu, par cietušo bija atzīstama persona, kurai ar noziegumu nodarīts morāls, fizisks vai mantisks kaitējums. No tā var secināt, ka uz to brīdi cietušais kriminālprocesa kodeksa izpratnē varēja būt tikai fiziska persona.

Kā jau tika minēts, “par cietušo līdz 1999. gada 1. aprīlim kriminālprocesa ietvaros varēja būt tikai fiziska persona. Saeima 1998. gada 14. oktobrī pieņēma grozījumus Latvijas Kriminālprocesa kodeksā un papildināja 100. panta pirmo daļu pēc vārda "atzīstama" ar vārdiem "fiziskā vai juridiskā”.¹¹

Eiropas Parlaments un padome 2012. gada 25. oktobrī pieņēma Direktīvu 2012/29/ES (turpmāk – Direktīva) ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI. “Direktīvā iekļauts šāds minētā jēdziena definējums. Cietušais ir:

1) fiziska persona, kurai nodarīts kaitējums, tostarp fizisks, garīgs vai emocionāls kaitējums, vai ekonomiski zaudējumi, ko tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums;

2) tās personas, kuras nāvi ir tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums, ģimenes locekļi, kuriem minētās personas nāves rezultātā ir nodarīts kaitējums (Direktīvas 2. pants.)¹²

Kriminālprocesa likumā ir noteikts, kāda persona var kļūt par cietušo. 95. panta pirmā daļa nosaka to, ka cietušais kriminālprocesā var būt fiziskā vai juridiskā persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu radīts kaitējums, proti, morāls aizskārums, fiziskas ciešanas vai mantisks zaudējums. Kā arī Kriminālprocesa 95. panta trešā daļa nosaka to, ka, ja persona mirusi, cietušais kriminālprocesā var būt kāds no mirušā tuviniekiem. Šī panta definīcijā ir skaidri redzami trīs kritēriji – persona, nodarījums un kaitējums. Svarīgi saprast, ko nozīmē –

¹⁰ Azāna B. vispārīgā redakcija. Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1986, 151.lpp.

¹¹ Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā: LV likums. 10.04.1998. Pieejams:

<https://www.vestnesis.lv/ta/id/50501-grozijumi-latvijas-kriminalprocesa-kodeksa>

[aplūkots:16.04.2019.]

¹² Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 304.lpp.

morāls aizskārums, fiziskas ciešanas vai mantisks zaudējums. Pētot šo jautājumu, tika konstatēts, ka Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa likuma 100. pantā bija teikts, ka par cietušo atzīstama persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu nodarīts morāls, fizisks vai mantisks kaitējums.

Savā laikā teorijā bija skaidrots, ka mantisks kaitējums kriminālprocesuālā nozīmē saprotams kā ar noziegumu nodarīts jebkāds mantas samazinājums, zudums vai bojājums, kas novērtējams naudas izteiksmē. Kriminālprocesā jēdziens „morāls kaitējums” ietver tikumiskās ciešanas, kas nodarītas cietušajam. Morāls kaitējums ir ciešanas, kuras jāizcieš cietušajam, kas normāli reaģē attiecībā uz noziedzīgu nodarījumu, kurš vērsts pret viņu. Morālā kaitējuma jēdzienā ietvertās tikumiskās (morāliskās) ciešanas- bailes, kauns, pazemojums. Fizisks kaitējums var izpausties kā miesas bojājumi, veselības satricinājums, fiziskas ciešanas. Miesas bojājumi izpaužas cilvēka organisma, audu, orgānu un to sistēmu anatomiskos bojājumos vai fizioloģisko funkciju traucējumos.¹³

Toties tagad kaitējumam kā tādām kriminālprocesa izpratnē ir trīs veidi - morāls aizskārums, fiziskas ciešanas un mantisks zaudējums.

Par cietušo saskaņā ar spēkā esošo Kriminālprocesa likumu var būt ne tikai fiziska, bet arī juridiska persona. “Fiziska persona ir cilvēks kā tiesību subjekts, tiesību un pienākumu nesējs. Fiziska persona sākas ar piedzimšanu un beidzas ar nāvi. Ar juridiskām personām atzīstamas valsts, pašvaldības, personu apvienības, iestādes, nodibinājumi un lietu kopības, kurām piešķirta juridiska personība.”¹⁴

Par juridisko personu kā cietušo norādāms, ka Direktīvas normas attiecināmas tikai uz fiziskām personām. Tas gan nav pamats, lai atteiktos par cietušajiem atzīt arī juridiskas personas, jo Direktīvā nostiprinātās garantijas pēc būtības lielākoties attiecas uz fiziskām personām, turklāt var nodalīt tās garantijas, kuras nav piemērojamas juridiskajām personām.¹⁵

Lietuvas Republikas Kriminālprocesa kodeksa 28. panta pirmā daļa nosaka to, ka cietušais ir fiziska persona, kurai nodarīts fizisks, mantisks vai morāls kaitējums. Personu atzīst par cietušo ar pirmstiesas izmeklēšanas amatpersonas, prokurora vai tiesas lēmumu.¹⁶ Lietuvas Republikas Kriminālprocesa kodeksā jēdziens “cietušais” ir definēts nedaudz citādāk,

¹³ Meikališa Ā. Kriminālprocesa tiesības. Vispārīgā daļa. 1.grāmata. Rīga: RaKa, 2000, 227.-228.lpp.

¹⁴ Ibid. 229.lpp.

¹⁵ Ā.Meikališa. Kriminālprocesa likumam – 10. Pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 242.lpp

¹⁶Lietuvos Respublikos baudziamojo proceso kodeksas. Pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777> [aplūkots 21.03.2019.]

salīdzinot ar Kriminālprocesa likumu. Lietuvas Republikas Kriminālprocesa kodeksa 28. pantā, definējot jēdzienu “cietušais”, netiek ietverta juridiska persona. Varētu uzskatīt, ka tas ir tāpēc, ka juridiskai personai nevar nodarīt fiziskas ciešanas.

Lietuvas Kriminālprocesa kodeksa ietvaros persona, kurai noziedzīga nodarījuma rezultātā ir nodarīts finansiāls vai morāls kaitējums, var ierosināt civilprasību pret apsūdzēto vai materiāli atbildīgajām personām kriminālprocesā. Tiesa to izskata kopā ar krimināllietu. Tādā gadījumā civilprasītājs ir fiziska vai juridiska persona, kas krimināllietā pieprasa kompensāciju par materiālo vai morālo kaitējumu, ko radījusi aizdomās turētās vai apsūdzētās personas noziedzīga darbība. Persona ir atzīta par civilprasītāju ar prokurora lēmumu vai tiesas rīkojumu.¹⁷

Krievijas Kriminālprocesa kodeksa 42. panta pirmajā daļā ir teikts, ka cietušais ir fiziska persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu ir nodarīts fizisks, mantisks vai morāls kaitējums, kā arī juridiska persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu ir nodarīts kaitējums tās īpašumam vai reputācijai.¹⁸

Krievijas Kriminālprocesa kodeksā un Latvijas Kriminālprocesa likumā jēdzienam “cietušais” ir līdzīgs definējums, bet ir viena atšķirība. Krievijas Kriminālprocesa kodeksa 42. panta pirmajā daļā ietvertajā definīcijā ir konkretizēts, saistībā ar kādu noziedzīgu nodarījumu par cietušo var būt atzīta juridiska persona.

Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa 37. pantā ir teikts, ka cietušais ir fiziska vai juridiska persona. Noziedzīga nodarījuma mēģinājuma gadījumā persona, kriminālprocesa izpratnē, ir arī cietušais. 37. pantā ir noteikts arī nosacījums, kādā gadījumā valsts vai valsts iestāde var tikt atzīta par cietušo, un tas ir tikai tādā gadījumā, kad noziedzīga nodarījuma rezultātā ir nodarīts kaitējums, kas saistīts ar īpašuma tiesībām, un citādāk, kā tikai kriminālprocesa kārtībā šo lietu nevar atrisināt. Šis Kriminālprocesa kodekss nosaka to, ka fiziska persona ir atzīstama par cietušo arī tādā gadījumā, kad noziedzīga nodarījuma rezultātā iestājas tuva cilvēka nāve un šīs nāves rezultātā ir iestājušies zaudējumi.¹⁹

¹⁷Lietuvas Republikos baudziamojo proceso kodeksas. Pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777> [aplūkots 21.03.2019.]

¹⁸ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. Pieejams: <https://www.zakonrf.info/upk/> [aplūkots 21.03.2019]

¹⁹ Эстонский уголовно процессуальный кодекс. Pieejams: <https://v1.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ru-2015.02.2019.pdf> [aplūkots 21.03.2019]

Interesanti, ka Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā 37. pantā atsevišķi ir pieminēts tas, ka noziedzīga nodarījuma mēģinājuma rezultātā persona, pret kuru šis mēģinājums tika vērsts, būs arī atzīstama par cietušo.

Igaunijas Kriminālprocesa kodekss, atšķirībā no iepriekš pieminētajiem Lietuvas un Krievijas Kriminālprocesa kodeksa un Latvijas Kriminālprocesa likuma, paredz iespēju, ka valsts arī var būt kā cietušais kriminālprocesa izpratnē, un tas ir tieši noteikts Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā. Toties Latvijas tiesību sistēmā tas ir norādīts netieši. “Civillikuma 1407. pantā ir teikts, ka par juridiskām personām atzīstamas valsts, pašvaldības, personu apvienības, iestādes, nodibinājumi un lietu kopības, kurām piešķirta juridiska personība.”²⁰

“Citētā KPL 95. panta trešā daļa saturiski gan it kā norāda uz to, ka mirušā faktiski cietušā vietā cietušā procesuālo statusu ieņem viena persona”²¹, jo juridiskā tehnika nosaka, ka likumos visu raksta vienskaitlī, ja vien nav prasīts obligāts daudzskaitlis, “tomēr praksē šāda izšķiršanās par vienu personu, ja vēlmi būt par cietušo izteikušas vairākas personas, var būt neiespējama. Tā, piemēram, kā lai izšķiras, kurš no abiem vecākiem būs cietušais, ja noziedzīgā nodarījumā bojā gājis bērns, vai kurš no bērniem būs cietušais lietā, kur noziedzīga nodarījuma dēļ miris tēvs vai māte. No otras puses, vienkārša nebūtu arī situācija šādā gadījumā pieļaut vairāku personu kļūšanu par cietušajiem kā procesa dalībniekiem. Šādā situācijā mēs faktiski saskartos ar problēmu, ko darīt, ja šie cietušie nespēj vienoties par vienotu rīcības modeli”.²²

Savukārt citētā KPL trešajā daļā paredzēts gadījums, kad par cietušo kriminālprocesā netiek atzīta persona, kura faktiski tieši cietusi no noziedzīga nodarījuma. Šajā gadījumā sakarā ar faktiski cietušās personas nāvi par cietušo var tikt atzīts kāds no tuviniekiem un, kas svarīgi, nevis tāpēc, ka viņš pats tieši cietis no noziedzīgā nodarījuma (konstatējot, ka cilvēks tieši cietis no noziedzīga nodarījuma, viņam pašam ir tiesības tikt atzītam par cietušo neatkarīgi no vēl kādas personas nāves fakta), bet tāpēc, ka viņš “aizvieto” noziedzīgā nodarījumā faktiski cietušo personu.²³

Iepriekš minētā kontekstā atzīstams, ka juridiski ir īpaši nozīmīgi nošķirt situācijas, kad persona pati personīgi tieši cieš no noziedzīga nodarījuma un kad kaitējums tai ir saistīts ar noziedzīga nodarījuma veikšanu. Šī robeža ir ļoti trausla un liek apzināties, cik šaurā izpratnē

²⁰ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [01.01.2019.- 31.03.2019. red.]

²¹ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010, 355.lpp.

²² Ibid.

²³ Ibid.

vārdu salikumu “ir cietusi no noziedzīga nodarījuma” lieto kriminālprocesa ietvaros salīdzinājumā ar to, ko ar “ciešanu” saprotam sadzīvē.²⁴

Autore uzskata, ka ir svarīgi saprast robežu starp to, ko nozīmē, kad persona “ir cietusi no noziedzīga nodarījuma” un ar ko “ciešanu” saprotam sadzīvē. Cietušais kriminālprocesa izpratnē ir persona, pret kuru ir vērstas noziedzīgs nodarījums. Tas nozīmē, ka, ja personai ir nodarīti miesas bojājumi, par cietušo kriminālprocesā tiek atzīta tieši šī persona, nevis tuvinieks, jo tuvinieki procesā var tikt atzīti par cietušajiem tikai tad, ja noziedzīga nodarījuma rezultātā upuris ir miris. Piemēram, ja noziedzīga nodarījuma rezultātā tika nodarīti smagi miesas bojājumi upurim, viņš pats aizstāv savas tiesības, jo ir palicis dzīvs, kaut arī rezultātā tas rada ciešanas arī upura tuviniekiem.

Attiecībā uz situāciju, kad noziedzīgā nodarījumā faktiski cietusi persona ir mirusi, secināms, ka jau šobrīd Kriminālprocesa likumā šāda situācija ir regulēta, tomēr noteiktos aspektos šis regulējums atšķiras no Direktīvas. Kriminālprocesa likumā, salīdzinot ar Direktīvu, paredzēts plašāks to gadījumu loks, kad par cietušajiem var atzīt mirušā tuviniekus. Proti, Kriminālprocesa likumā cietušā statusa iegūšana paredzēta ikvienā situācijā, kad cietušais miris, ne tikai tad, kad nāve ir noziedzīga nodarījuma rezultāts.²⁵

Atšķiras arī to tuvinieku loks, kurus var atzīt par cietušajiem. Saskaņā ar Direktīvas prasībām cietušā nāves gadījumā (ja nāve ir noziedzīga nodarījuma rezultāts) cietušā statuss tiek attiecināts uz viņa ģimenes locekļiem. Savukārt ģimenes locekļi Direktīvas izpratnē ir laulātais, persona, kura ar cietušo pastāvīgi un ilgstoši dzīvo tuvās attiecībās un kurai ar cietušo ir kopīga māsaimniecība, radnieki tiešā līnijā, brāļi, māsas un apgādājamie (Direktīvas 2. p.).²⁶ Kriminālprocesa likuma 12. pantā ir netieši ietverta tuvinieka definīcija. Tuvinieki Kriminālprocesa ietvaros ir saderinātie, laulātie, vecāki, vecvecāki, bērni, mazbērni, brāļi un māsas, kā arī tās personas, ar kuru attiecīgā fiziskā persona dzīvo kopā un ar kuru tai ir kopīga (nedalīta) saimniecība.

Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa izpratnē, atšķirībā no Latvijas Kriminālprocesa likuma, fiziska persona ir atzīstama par cietušo, kad noziedzīgā nodarījuma rezultātā iestājas tuva cilvēka nāve un šīs nāves rezultātā iestājas zaudējumi. Latvijas Kriminālprocesa likuma 95. panta trešajā daļā ir teikts, ka, ja persona mirusi, cietušais kriminālprocesā var būt kāds no mirušā tuviniekiem. Tātad Latvijas likums nenosaka to, ka tuva cilvēka nāves rezultātā ir jāiestājas zaudējumiem, lai tuvinieks varētu tikt atzīts par cietušo kriminālprocesā. Kā arī ir vēl

²⁴ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. 2010, 355.lpp.

²⁵ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. 2015, 305.lpp.

²⁶ Ibid.

viena būtiska atšķirība: Igaunijas Kriminālprocesa kodekss prasa, lai nāve iestātos nozieguma rezultātā, bet Latvijas Kriminālprocesa likums to nenosaka.

Svarīgi saprast un zināt, kādas pamattiesības Kriminālprocesa likums piešķir cietušajām personām. Kriminālprocesa likuma 97.¹ pants nosaka to, ka cietušajam ir šādas tiesības:

1) saņemt informāciju par kompensācijas, tai skaitā valsts kompensācijas, pieteikšanas un saņemšanas nosacījumiem un šajā likumā noteiktajā kārtībā iesniegt pieteikumu par radītā kaitējuma kompensāciju;

2) piedalīties kriminālprocesā, lietojot valodu, kuru viņš prot, ja nepieciešams, bez atlīdzības izmantojot tulka palīdzību;

3) neliecināt pret sevi un saviem tuviniekiem;

4) izlīgt ar personu, kura radījusi viņam kaitējumu, kā arī saņemt informāciju par izlīguma īstenošanu un tā sekām;

5) uzaicināt advokātu juridiskās palīdzības saņemšanai;

6) iesniegt pieteikumu par pasākumu veikšanu pašas personas, tās tuvinieku vai mantas apdraudējuma gadījumā;

7) šajā likumā noteiktajos gadījumos iesniegt pieteikumu par procesuālo izdevumu atlīdzināšanu, kas radušies kriminālprocesā;

8) šajā likumā noteiktajos gadījumos, termiņos un kārtībā iesniegt sūdzību par procesuālo nolēmumu vai kriminālprocesa veikšanai pilnvarotas amatpersonas rīcību;

9) saņemt kontaktinformāciju saziņai par konkrēto kriminālprocesu;

10) saņemt informāciju par pieejamo atbalstu un medicīnisko palīdzību;

11) pieprasīt informāciju par kriminālprocesa virzību, par amatpersonām, kuras veic vai ir veikušas kriminālprocesu.

Šī panta otrajā daļā ir noteikts tas, ka cietušajam, viņa aizgādņim vai aizbildnim visās kriminālprocesa stadijās un visos tā veidos ir tiesības lūgt, lai tiek pieņemts Eiropas aizsardzības rīkojums, ja pastāv šajā likumā noteiktais Eiropas aizsardzības rīkojuma pieņemšanas pamats.

Un šī panta trešā daļa paredz to, ka tiklīdz persona atzīta par cietušo, tai nekavējoties rakstveidā izsniedz un, ja nepieciešams, izskaidro informāciju par cietušā pamattiesībām. To,

ka informācija izsniegta un, ja nepieciešams, tiesības izskaidrotas, cietušais apliecina ar savu parakstu.

Kaut arī Kriminālprocesa likums paredz cietušo tiesību ievērošanu “nereti visā šajā procesā tiek aizmirsts galvenais – cietušais. No vienas puses, varētu teikt, ka valstij par to nav nekādas daļas, jo par visiem pretlikumīgas rīcības rezultātiem ir atbildīgs tikai un vienīgi noziedzīgā nodarījuma izdarītājs. Valsts to ir noskaidrojusi un sodījusi – tā tad taisnīgums ir triumfējis”.²⁷

Sabiedrībā paliek cilvēki, kuru dzīve noziedzīga nodarījuma - veselības bojājuma un psiholoģiski pārdzīvojot notikušo, atsakoties no personīgiem dzīves sapņiem un profesionāliem izaicinājumiem- rezultātā ir mainījusies. Šādu cilvēku klātbūtne maina arī sabiedrību kopumā, jo cietušo (ne)spēja integrēties sabiedrībā, ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma sekas, nav tikai viņu pašu problēma. Arī cietušo līdzcilvēkiem un sabiedrībai kopumā ir svarīgi mazināt vai pat pilnībā izslēgt noziedzīgā nodarījuma sekas un ietekmi uz nodarījumā cietušā cilvēka dzīvi. Tam ir gan sociāla, gan ekonomiska nozīme.²⁸

Tādējādi kriminālprocesa mērķis nav tikai vainīgās personas notiesāšana un soda piemērošana, bet arī cietušās personas atgriešana sabiedrībā. Valstij jārada visaptveroša cietušo atbalsta sistēma kā mērķtiecīgi orientētu pasākumu kopums. Cietušajiem nepieciešama savlaicīga – gan emocionāla, gan juridiska, gan materiāla – palīdzība.²⁹

Autore piekrīt G. Litvina vārdiem par to, ka valstij ir jārada cietušo atbalsta sistēma. Par cietušo var kļūt ikviena persona, bet, kāda būs personas reakcija uz notikušo, nevar paredzēt. Cilvēki ir individuālas radības, katram reakcija uz situāciju atšķirsies. Līdz ar to valsts ir ieinteresēta, lai iedzīvotāji pēc noziedzīga nodarījuma vai citas situācijas, kad persona ir atzīta par cietušo, spētu atgriezties sabiedrībā. Nepietiek tikai ar to, ka vainīgā persona būs sodīta un tiks izmaksāta attiecīga kompensācija. Līdz ar to par šo atbalsta sistēmu tika veikts liels Providus pētījums, kurš tapa saistībā ar Direktīvas ieviešanu.

Direktīvas mērķis ir nodrošināt, lai noziegumos cietušie saņemtu atbilstīgu informāciju, atbalstu un aizsardzību un varētu piedalīties kriminālprocesā.³⁰

²⁷ Litvins G. Cietušais – kriminālprocesa uzmanības centrā. Jurista Vārds, 2013, nr.21,

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/29/ES (2012.gada 25.oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI. Pieņemta: 04.10.2012.

No Direktīvā iekļautajām nostādnēm, piemēram, norādes, ka kriminālprocesam pieskaitāms brīdis, kad tiek iesniegts iesniegums par noziedzīgu nodarījumu, secinājums – lai persona tiktu atzīta par cietušo Direktīvas izpratnē un baudītu vismaz daļu no tajā noteiktajām procesuālajām garantijām, nav nepieciešams nekāds īpašs lēmums par viņas atzīšanu par cietušo.³¹

No tā savukārt var secināt, ka pilnvērtīgai Direktīvā ietverto prasību ieviešanai Kriminālprocesa likumā būs jāparedz faktiski cietušās personas statuss un jāiekļauj īpašas norādes par procesuālajām darbībām ar šādām personām, īpaši pievēršot uzmanību procesa uzsākšanas brīdim un informācijas sniegšanai par cietušās personas iespējamo statusu kriminālprocesā, tiesībām, atbalsta pasākumiem u. tml.³²

Personai, kura vēl nav kriminālprocesuālajā kārtībā atzīta par cietušo, ir tiesības uz cieņpilnu attieksmi tieši tāpat kā personai, kura ir atzīta par cietušo. Valstij ir jānodrošina tiesības jebkuram upurim, jo “persona var arī nevēlēties būt par cietušo kriminālprocesā, bet faktiski šis apstāklis nemainīs to, ka šī persona ir (bija) cietusi. Šāda pieeja tiek pamatota ar cietušās personas reālajām vajadzībām, kas izriet no esošā emocionāla rakstura kaitējuma neatkarīgi no statusa kriminālprocesā. Ir zināms, ka noziedzīga nodarījuma rezultātā izraisītas un nenovērstas emocionālas traumas var būt par pamatu tam, ka persona, kas reiz pati cietusi, var kļūt par noziedzīga nodarījuma izdarītāju”.³³

Dalībvalstis nodrošina, lai cietušie tiktu atzīti un lai visu veidu saskarsmē ar cietušo atbalsta vai atjaunojošās justīcijas dienestu vai jebkādu kompetento iestādi, kas rīkojas saistībā ar kriminālprocesu, pret viņiem attiektos ar cieņu, iejūtīgi, pamatojoties uz katru atsevišķu gadījumu, profesionāli un bez diskriminācijas.³⁴

Dalībvalstis nodrošina, lai, piemērojot šo direktīvu gadījumos, kad cietušais ir bērns, pirmām kārtām vērā tiktu ņemtas bērna intereses un lai tās tiktu vērtētas ar individuālu pieeju. Prevalē bērnam piemērota pieeja, kurā pienācīgi tiek ņemti vērā bērna vecums, brieduma pakāpe, uzskati, vajadzības un bažas. Bērnu un personu, kam ir vecāku atbildība, vai citu viņa juridisko pārstāvi, ja viņam tāds ir, informē par visiem pasākumiem vai tiesībām, kuros īpaša uzmanība pievērsta bērnam.³⁵

³¹ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. 2015, 304.lpp

³² Ibid.

³³ Ā.Meikališa. Kriminālprocesa likumam – 10. 2015, 242.lpp

³⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/29/ES Pieņemta: 04.10.2012.

³⁵ Ibid.

Tādējādi, Direktīva ir instruments, kā uzlabot cietušo tiesības uz aizsardzību un līdz ar to atrisināt iepriekšējo gadu problēmas saistībā ar cietušo tiesībām. Piemēram, jau “kopš 80. gadu sākuma cietušo stāvoklis krimināltiesiskajā sistēmā ir bijis viens no galvenajiem tematiem arī Eiropas valstīs. Problēmas, ar kurām sastopās kriminālprocesa principu veidotāji, bija apmēram vienādas visur Eiropā:

- cietušie bieži izjuta sliktu attieksmi tiesībaizsardzības institūcijās;
- viņus nepietiekami informēja par lietas izmeklēšanas un izskatīšanas gaitu un rezultātu;
- viņi bieži tika pratināti, nerespektējot cietušā situāciju vispār;
- cietušā vajadzībai pēc kompensācijas netika pievērsta nekāda uzmanība.”³⁶

Arī pēc vairākiem gadiem ik pa laikam personas saskaras ar situācijām, kad pēc noziedzīga nodarījuma cietušai personai netiek piešķirta primāra uzmanība. Persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu tika nodarīts kaitējums, vēlas būt aizsargāta, uzklausi un atbalstīta. Toties tiesībaizsardzības iestāžu primārais mērķis ir atrast un sodīt vainīgo, un līdz ar to cietušais tiek atstāts otrajā plānā.

Lai saprastu, ko var uzlabot un kas ir nepieciešams cietušajiem, tika veikti dažādi pētījumi par cietušo stāvokli valstī. Tā, piemēram, 2013. gada Providus pētījumā par Atbalstu Viktimizācijas prevencijai Latvijā tika aptaujāti cilvēki, “vairākums vardarbīgos noziedzīgos nodarījumos cietušo ir atzinuši noziedzīgā nodarījuma ietekmi uz visām minētajām dzīves jomām. 82 % vardarbīgos noziegumos cietušo norādījuši, ka noziedzīgais nodarījums ir ietekmējis viņu psiholoģisko un emocionālo stāvokli (49 % – ļoti ietekmēja, 33 % – drīzāk ietekmēja), 92 % atzina nodarījuma ietekmi uz veselību (71 % – ļoti ietekmēja, 21 % – drīzāk ietekmēja). Savukārt nodarījuma ietekmi uz finansiālo stāvokli ir minējuši 85 % cietušo (51 % – ļoti ietekmēja, 34 % – drīzāk ietekmēja), 65 % ir atzinuši nodarījuma ietekmi uz savstarpējām attiecībām (30 % – ļoti ietekmēja, 31 % – drīzāk ietekmēja).”³⁷

2018. gadā tika veikts pētījums - noziegumos cietušo tiesību attīstību Eiropā: Latvijā. Publikācija ir veltīta tam, lai saprastu, kāda ir tendence noziegumos cietušo tiesību aizsardzībai

³⁶ Starptautiskās konferences materiāli. Tiesību transformācijas problēmas sakarā ar integrāciju Eiropas Savienībā. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, 2002, 549. lpp.

³⁷ „Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS”. Atbalsts viktimizācijas prevencijai Latvijā. 2013, 51. lpp. Pieejams: http://providus.lv/article_files/2456/original/LV_105_finish_document.pdf?1377870490 [aplūkots:10.04.2019.]

laika posmā no 2007. gada līdz 2018. gadam. Pētījuma mērķis – izanalizēt cietušo atbalsta sistēmas attīstību pēc Direktīvas ieviešanas, lai saprastu, kas vēl ir jāuzlabo.³⁸

Šobrīd, autoresprāt, atbalsta sistēma Latvijā ir pietiekami laba. Persona, kura ir cietusi no noziedzīga nodarījuma, var ne tikai vērsties policijā ar iesniegumu, bet var piezvanīt uz atbalsta tālruni, apmeklēt tīmekļa vietni “cietusajiem.lv”³⁹, kur ir doti padomi, kā rīkoties, kur var rast palīdzību. Pētot minēto tīmekļa vietni, secināts, ka tur ir iespējas ne tikai atrast palīdzību pašam cietušajam, bet arī cietušo tuvinieki var vērsties pēc palīdzības vai padoma. Pastāv cietušo atbalsta centrs, kas ir nevalstiska organizācija, un nodarbojas ar “noziedzumu upuru rehabilitāciju, juridisku un psiholoģisku pakalpojumu, praktiskas palīdzības un informācijas sniegšanu cietušajām personām.”⁴⁰ Ir arī citas organizācijas - “Krīžu un konsultāciju centrs Skalbe”⁴¹, “Centrs “Dardedze”, kurš nodrošina palīdzību no vardarbības cietušajiem bērniem, kā arī centrā tiek izglītoti bērni un jaunieši, lai novērstu šo vardarbību.”⁴²

Šajās tīmekļa vietnēs, centros, biedrībās var meklēt palīdzību ne tikai personas, kuras kriminālprocesā ir atzītas par cietušajiem, bet arī upuri, kuri nevēlas kļūt par cietušajiem kriminālprocesā.

2016. gadā cietušo atbalsta tālrunis bija saņēmis 1568 zvanus, bet 2017.gadā - 1630 zvanus; lielākā daļa no zvanītājiem ir bijušas sievietes, proti, 2016.gadā 1012 sievietes un 556 vīrieši, bet 2017. gadā 1171 sieviete un 459 vīrieši.⁴³ Pētījuma ietvaros ir pamanāma tendence, ka gada laikā zvanu skaits ir palielinājies, pirmkārt, tas var liecināt par to, ka personas ir sākušas uzticēties šāda veida atbalsta centriem vai arī ir palielinājies noziedzumos cietušo skaits.

Papildus atbalsta sistēmai personām ir tiesības saņemt valsts kompensāciju par tīša noziedzīga nodarījuma rezultātā radīto morālo aizskārums, fiziskajām ciešanām vai mantisko zaudējumu. Kriminālprocesa likuma 22. pantā ir teikts, ka personai, kurai ar noziedzīgu nodarījumu radīts kaitējums, ņemot vērā tās morālo aizskārums, fiziskās ciešanas un mantisko zaudējumu, tiek garantētas procesuālās iespējas morālas un materiālas kompensācijas pieprasīšanai un saņemšanai. Kriminālprocesa likuma 97. panta pirmā daļa nosaka to, ka cietušais, ņemot vērā viņam nodarīto morālo aizskārums, fiziskās ciešanas un mantiskā

³⁸ Kronberga I., Logina E. Pētījums “Noziedzumos cietušo tiesību attīstība Eiropā: Latvija”. VOIARE: 2019. Pieejams: <https://ltmc.lv/en/publicets-petijums-par-noziegumos-cietuso-tiesibu-attistibu-latvija> [aplūkots: 8.04.2019.]

³⁹ Cietusajiem. Pieejams: <https://www.cietusajiem.lv/lv/c/cietusajiem/> [aplūkots: 8.04.2019.]

⁴⁰ Cietušo atbalsta centrs. Pieejams: <http://cac.lv/lv/> [aplūkots: 8.04.2019.]

⁴¹ Krīžu un konsultāciju centrs Skalbe. Pieejams: <http://www.skalbes.lv/> [aplūkots:8.04.2019.]

⁴² Palīdzība no vardarbības cietušajiem bērniem. Pieejams: <http://www.centrsdardedze.lv/lv/par-mums/par-mums-1> [aplūkots:8.04.2019.]

⁴³ Kronberga I., Logina E. 2019, 33.lpp.

zaudējuma apmērus, piesaka šā kaitējuma apmēru un izmanto savas procesuālās tiesības morālas un materiālas kompensācijas gūšanai.

Lai sekmētu ātrāku krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu un vienkāršāka procesa veida izvēli, prokuroram, pirms viņš lemj par kriminālprocesa pabeigšanu, ja tas ir saistīts ar kaitējuma kompensāciju cietušajam, būtu ieteicams cietušajam un apsūdzētajam izskaidrot kritērijus, kas veido kompensācijas apmērus (lai veicinātu kompensācijas apmēra saprātīgumu un atbilstību nodarītajam kaitējumam), tiesu praksi līdzīgās lietās saistībā ar kompensācijas apmēru, kā arī personu loku, kurām var uzlikt kompensācijas maksāšanas pienākumu.⁴⁴

Direktīvas preambulas 19. punktā ir norādīts, ka dalībvalstīm vajadzētu ieviest procedūras, lai ierobežotu to ģimenes locekļu skaitu, kas var izmantot šajā direktīvā noteiktās tiesības. Šīs procedūras ieviešana ir nepieciešama, lai ierobežotu tuvinieku skaitu, kuri var izteikt vēlmi kļūt par cietušo, jo citādi būtu jāatzīst par cietušajiem visi tuvinieki, kuri ir palikuši dzīvi. Protams, tas nenozīmē, ka viņi necieš no noziedzīga nodarījuma sekām. Valsts attiecīgi tādos gadījumos ir paredzējusi citus pasākumus, kas mazinātu sāpes, piemēram, dažādi atbalsta centri, kur personas var iegūt bezmaksas psihologa konsultāciju.

Direktīva ir ietekmējusi Kriminālprocesa likuma saturu, kaut arī Direktīva neprasīja būtiskus likuma grozījumus, bet paplašināja un nostiprināja cietušo personu tiesības. Direktīva nosaka minimālos standartus, kuri Eiropas Savienības valstīm ir jāievēro, lai aizsargātu un atbalstītu personas, kas ir cietušas noziedzīga nodarījuma rezultātā. Kaut arī šī direktīva kaut kādā ziņā apgrūtina valsts amatpersonu darbu, jo palielinās amatpersonu pienākumi, toties tiek vairāk pievērsta uzmanība cietušās personas atbalstam un aizsardzībai. Tas ir svarīgi ne tikai pašam cietušajam, bet visai sabiedrībai kopumā.

⁴⁴ Kūtris G. Rokasgrāmata prokuroriem kriminālprocesā. Tiesu namu aģentūra, 2010, 55.lpp.

2. PERSONAS GRIBA KĻŪT PAR CIETUŠO

Persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu ir radīts kaitējums, var būtiski ietekmēt to, vai vispār būs uzsākts kriminālprocess. Vispirms tieši šī persona visbiežāk pirmā uzzina par nodarījumu un, ja vēlas, paziņo izmeklēšanas iestādei, lai tā sāktu kriminālprocesu. Ievērojot Kriminālprocesa 7. panta otro daļu, dažkārt tikai no cietušā gribas ir atkarīgs, vai kriminālprocesu vispār varēs uzsākt.

Kriminālprocesa likuma 6. panta obligātuma princips paredz to, ka amatpersonai, kura pilnvarota veikt kriminālprocesu, ikvienā gadījumā, kad kļuvis zināms kriminālprocesa uzsākšanas iemesls un pamats, ir pienākums savas kompetences ietvaros uzsākt kriminālprocesu un novest to līdz Krimināllikumā paredzētajam krimināltiesisko attiecību taisnīgam noregulējumam. Kriminālprocesa likuma 7. panta pirmā daļa nosaka to, ka, ja šajā likumā nav noteikts citādi, kriminālprocesu veic sabiedrības interesēs neatkarīgi no tās personas gribas, kurai nodarīts kaitējums. Apsūdzības funkciju kriminālprocesā valsts vārdā īsteno prokurors. Tas nozīmē, ka procesa virzītājs pildīs savu darbu neatkarīgi no tā, vai persona, kurai nodarīts kaitējums, ir izteikusi savu gribu vai nē, jo tas tiks veikts sabiedrības interesēs kopumā. Personu, kura ir veikusi noziedzīgu nodarījumu, apsūdzēs un sodīs neatkarīgi no tā, vai to grib persona, kurai nodarīts kaitējums, jo šis noziedznieks var turpmāk nodarīt kaitējumu citam sabiedrības loceklim.

Situācijas, kādās var nonākt procesa virzītāji, katrā konkrētā kriminālprocesā var būt visdažādākās, lai gan pašas par sevi izmeklējamās vai iztiesājamās krimināllietas var būt identiskas. Katrā gadījumā individuālu pieeju un līdz ar to atšķirīgus risinājumus nosaka tas, ka:

1) par nozieguma upuri kļūst atšķirīgas personas, dažādi cilvēki ar atšķirīgiem raksturiem un uzskatiem;

2) tikai un vienīgi katra upura griba, nevis procesa virzītāja profesionālā situācijas izpratne izšķirs, vai konkrētajā kriminālprocesā cietušais piedalīsies kā procesa dalībnieks.⁴⁵

Kriminālprocesa likuma 7. panta otrā daļa nosaka to, ka par Krimināllikuma 130. panta otrajā daļā, 131., 132., 132.1, 157., 168., 169. un 180. pantā, 185. panta pirmajā daļā, 197. pantā,

⁴⁵ Stūris G.- Procesā virzītāja pienākums respektēt un nodrošināt cietušās personas intereses. Jurista vārds, 2008, nr. 42.

200. panta pirmajā daļā un 260. panta pirmajā daļā paredzēto nodarījumu kriminālprocesu uzsāk, ja saņemts tās personas pieteikums, kurai nodarīts kaitējums. Kriminālprocesu var uzsākt arī tad, ja nav saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums, ja šī persona sakarā ar fiziskiem vai psihiskiem trūkumiem pati nespēj īstenot savas tiesības.

Autore uzskata, ka likumdevējs ir nodalījis tieši šos Krimināllikuma pantos paredzētos noziedzīgos nodarījumus, jo, pirmkārt, par Kriminālprocesa likuma 7. panta otrajā daļā pieminētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem soda galvenokārt “ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem, līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai naudas sodu”.⁴⁶ Otrkārt, noziedzīgi nodarījumi, kuri ir iekļauti Kriminālprocesa likuma 7. panta otrajā daļā, ir tādi noziedzīgi nodarījumi, par kuriem sabiedrība var pat neuzzināt. Šie noziedzīgie nodarījumi paliks slēpti, ja vien par to neziņos aizskartais. Šādās situācijās valsts tāpat apsola krimināltiesisko aizsardzību, ja vien persona, pret kuru tas ir izdarīts, uzskatīs, ka nodarījums ir tāds, ka personai ir vajadzīga šī aizsardzība. Piemēram, Krimināllikuma 131. pantā ir paredzēta atbildība par miesas bojājumiem aiz neuzmanības. Personai, kurai šis miesas bojājums ir izdarīts, pati izvēlas vērsties pēc aizsardzības vai viņa ar vainīgo savā starpā atrisinās šo problēmu. Bieži vien tādās situācijās personas savā starpā sarunā par kompensācijas apmēru, un līdz ar to nav nepieciešamības vērsties pēc palīdzības. Bet, ja personai gadījumā ir nepieciešama valsts krimināltiesiskā aizsardzība, personai ir jāvēršas ar pieteikumu, lai kriminālprocesu varētu uzsākt.

Policijas darbinieki nevar apstaigāt visas mājas un apvaicāties, vai gadījumā personai nav radīts kāds kaitējums. Ja tiek noslepkavota persona, procesa virzītājam ir acīmredzami skaidrs, ka ir noticis noziedzīgs nodarījums, un attiecīgi tiek uzsākts kriminālprocess. Bet, ja kāds ir cietis no tīša viegla miesas bojājuma, amatpersona var to konstatēt tikai tad, ja upuris pats vērsīsies pie amatpersonas. Tāpēc personai ir tiesības iesniegt pieteikumu, lai tādā veidā paziņotu par notikušu noziedzīgu nodarījumu.

Šādā noregulējumā ir kā pozitīvi, tā arī negatīvi aspekti. Kā pozitīvais aspekts ir tas, ka personai, kura ir cietusi noziedzīga nodarījuma rezultātā, ir izvēles brīvība – izmantot savas tiesības vai nē. Otrkārt, pozitīvais aspekts ir tas, ka persona, kurai nodarīts kaitējums, izvērtē pati, vai ir nepieciešams par nelielu pārkāpumu vai nebūtisku noziedzīgu nodarījumu vērsties pie amatpersonas pēc palīdzības vai nē. Personai pastāv iespēja atrisināt šo jautājumu pašai ar noziedzīga nodarījuma izdarītāju, līdz ar to amatpersonas varēs vairāk laika veltīt lietām, kurās personām ir nodarīts būtisks, nopietns kaitējums, tas tiek veikts visas sabiedrības interesēs.

⁴⁶ Krimināllikums:LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [07.11.2018.red.]

Šajā noregulējumā ir arī negatīvie aspekti. Tā kā personai, kurai ar noziedzīgu nodarījumu ir nodarīts kaitējums, ir izvēles brīvība iesniegt pieteikumu vai nē, pastāv iespēja, ka persona neziņos par to attiecīgajām iestādēm, un šie noziedzīgie nodarījumi turpināsies jau attiecīgi pret citu personu vai pret viņu pašu. Kā arī pastāv iespējamība, ka personām, kurām ar noziedzīgu nodarījumu nodarīts kaitējums, var tikt draudēts, lai viņas nevēršas policijā ar pieteikumu. Tādā veidā personas, kuras ir izdarījušas noziedzīgus nodarījumus, netiks sodītas, jo apzināsies, ka bez upura pieteikuma kriminālprocesu uzsākt nebūs iespējams.

Krimināllietā nr. K33-0172-17 cietusī persona vērsās policijā ar iesniegumu, kurā cietusī persona norādīja, ka no viņas mājas tika nozagti vairāki juvelierizstrādājumi. Interesanti bija tas, ka cietusī persona norādīja ne tikai to, kas tika nozagts mājā, bet arī personu, kura veica šo noziedzīgo nodarījumu, un vietu, kur, iespējams, atrodas nozagtās lietas. Cietusī persona iesnieguma beigās norādīja, ka lūdz viņu atzīt par cietušo noteiktajā kriminālprocesā. Ņemot vērā, ka iesniegumā minētās ziņas norāda uz reālu iespēju, ka noticis noziedzīgs nodarījums, tika pieņemts lēmums par kriminālprocesa uzsākšanu un lēmums par personas atzīšanu par cietušo. Iesniegums ir viens no veidiem, kā cietusī persona var izteikt savu gribu kļūt par cietušo.

Ikdienā ir situācijas, kad persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu ir radīts kaitējums, nevēlas būt par cietušo. Līdz ar to Kriminālprocesa likuma 96. panta trešā daļa nosaka to, ka personu par cietušo var atzīt tikai ar pašas personas vai tās pārstāvja piekrišanu. Persona, kura nevēlas būt par cietušo, iegūst liecinieka statusu. Bet, ja persona sakarā ar fiziskiem vai psihiskiem trūkumiem pati nespēj izteikt savu gribu būt par cietušo, personu atzīst par cietušo bez tās piekrišanas.

Šajā pantā tika saskatītas trīs būtiskas lietas. Pirmkārt, ka personu par cietušo var atzīt tikai ar personas piekrišanu vai tā pārstāvja piekrišanu. Tas nozīmē, ka procesa virzītājs un citas personas nevar piespiest upurim tikt atzītam par cietušo kriminālprocesā. Persona pati izvērtē un pieņem lēmumu- kļūt par cietušo vai nē. Galvenais, kas ir jāveic procesa virzītājam, ir tas, ka ir jāinformē persona par tiesībām tikt atzītai par cietušo. Piemēram, ir noticis ceļu satiksmes negadījums, kuru izraisīja cietušā māsa. Ceļu satiksmes negadījuma rezultātā brālim tika nodarīti viegli miesas bojājumi, ko fiksēja attiecīgi ātrās palīdzības ārsti. Šajā situācijā brālim ir iespēja tikt atzītam par cietušo, par ko attiecīgi informē amatpersona. Šajā situācijā brālis arī izvērtē, grib viņš kļūt par cietušo kriminālprocesā vai nē. Gadījumos, ja personai ir pārstāvis, tad pārstāvis, cietušās personas interesēs darbojoties, pieņems attiecīgu lēmumu.

Krimināllietā nr.K29-622-18 atspoguļojas, kā cietusī persona var paust savu gribu kļūt atzītai par cietušo. Ceļu satiksmes negadījuma rezultātā personai tikai nodarīts kaitējums, un procesa virzītājs informēja cietušo personu par tiesībām tikt atzītai par cietušo. Cietusī persona, piekrītot būt atzītai par cietušo, pauda savu gribu tikt atzītai par cietušo. Līdz ar to procesa virzītājs pieņēma lēmumu par atzīšanu par cietušo. Lēmums par kriminālprocesa uzsākšanu un lēmums par personas atzīšanu par cietušo tika pieņemts tajā pašā dienā, jo uzreiz pēc ceļu satiksmes negadījuma cietusī persona sniedza liecības par notikušo un piekrita tikt atzītai par cietušo.

Otrs būtisks gadījums ir tas, ka persona, kura nevēlas kļūt par cietušo, iegūst liecinieka statusu. Tas ir pareizi, jo Kriminālprocesa likuma 6. panta obligātuma princips paredz to, ka amatpersonai, kura pilnvarota veikt kriminālprocesu, ikvienā gadījumā, kad kļuvis zināms kriminālprocesa uzsākšanas iemesls un pamats, ir pienākums savas kompetences ietvaros uzsākt kriminālprocesu un novest to līdz Krimināllikumā paredzētajam krimināltiesisko attiecību taisnīgam noregulējumam. Tas nozīmē, ka tas, ka persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu radīts kaitējums, nevēlas kļūt par cietušo, nemaz nenozīmēs to, ka kriminālprocess nebūs uzsākts. Procesā virzītājam ir pienākums uzsākt kriminālprocesu, lai ne tikai aizsargātu cietušās personas intereses un tiesības, bet tas ir jāveic visas sabiedrības labā. Cietušais šādā situācijā būs kā avots, kurš palīdzēs tikt pie krimināltiesisko attiecību taisnīga noregulējuma. Lai tiktu līdz taisnīgam noregulējumam, vainīgai personai ir jābūt sodītai par savu rīcību, jo tas fakts, ka persona, kurai šis kaitējums nodarīts, nevēlas kļūt par cietušo, neizslēdz faktu, ka vainīgā rīcība ir bijusi prettiesiska. Izņemot gadījumus, kas ir ietverti Kriminālprocesa likuma 7. panta otrajā daļā, kas iepriekš jau ir pieminēti.

Izpētot 13 krimināllietu materiālus, autore secināja to, ka nevienā no šīm 13 krimināllietām cietusī persona neatteicās izmantot šādas tiesības – tikt atzītai par cietušo. Šāds lēmums, no cietušo personu puses ir acīmredzami skaidrs, jo, pat ja persona nevēlēties tikt atzīta par cietušo, tas jau neparedz to, ka kriminālprocess netiks uzsākts. Atšķirība ir tāda, ka cietušajai personai būs jāpiedalās šī procesa ietvaros liecinieka statusā.

Trešā būtiskā lieta šajā pantā ir tas, ka, ja persona fizisku vai psihisku trūkumu dēļ pati nespēj izteikt savu gribu būt par cietušo, personu atzīst par cietušo bez tās piekrišanas. Šādos gadījumos personai nav izvēles brīvības paust savu gribu. Kaut arī persona ir pilngadīga, bet pastāv iemesli, ka persona nespēj pati izteikt savu gribu būt par cietušo. Līdz ar Direktīvas pieņemšanu tika veikti Kriminālprocesa likuma grozījumi, un tika iekļauta šī norāde. No vienas puses, šāds likuma grozījums ierobežo personas gribu, jo bez paša cietušā piekrišanas viņš tiks atzīts par cietušo. Bet autore šādā grozījumā saskata pozitīvu aspektu, jo persona, kurai ir fiziski

vai psihiski trūkumi, nespēs aizsargāt savas intereses, jo nespēs izteikt gribu būt par cietušo. Citādi rastos tāda situācija, ka persona, kura nespēj izteikt gribu kļūt par cietušo, nekad netiktu atzīta par cietušo, pat ja personai ir nodarīts kaitējums. Līdz ar to šis Kriminālprocesa likuma grozījums palīdz realizēt šādu cietušo personu tiesības un kalpo vienam no Direktīvas mērķiem - nodrošināt, lai noziegumos cietušie saņemtu atbalstu un aizsardzību. Procesa virzītājs, atzīstot par cietušo šādu personu bez tās piekrišanas, aizsargā šīs personas intereses. Tādos gadījumos netiek prasīta kādas citas personas piekrišana, arī pārstāvja piekrišana, procesa virzītājs lēmumu pieņem pats.

Kriminālprocesa likuma 104. panta trešā daļa nosaka to, ka tas ir tādos gadījumos, kad kaitējums radīts personai, kurai ir nodibināta aizgādība garīga rakstura vai cita veselības traucējuma dēļ, cietušo pārstāv tās aizgādnieks, kāda no šā panta otrajā daļā minētajām personām vai tādas nevalstiskās organizācijas pārstāvis, kura veic personu ar garīga rakstura traucējumiem interešu un tiesību aizsardzību.

Šādos gadījumos cietušā pārstāvim pilnībā pieder visas cietušā tiesības. Autore uzskata, ka tas ir pareizi, ka cietušajām personām, kurām ir nodibināta aizgādība, ir jābūt pārstāvim, kurš arī darbosies šīs personas interesēs. Citādi šī persona, pirmkārt, nespētu aizsargāt savas tiesības pilnvērtīgi, jo pat neapzināsies savu rīcību, tādā veidā personas rīcība, darbība kaitēs pašai personai. Otrkārt, šādas personas neapzinātas darbības varētu kaitēt ne tikai pašai personai, bet visam procesam kopumā, jo tas apgrūtinātu procesa darbību. Tādās situācijās pārstāvis var paust personas gribu, jo pati persona to nespēj darīt.

Teorētiski KPL paredzētā cietušo pārstāvība nenodrošina, ka cietušā tiesības tiktu pilnvērtīgi nodrošinātas situācijā, kad viņš pats tās pilnvērtīgi aizstāvēt nevar. Ne visām šādām personām ir pārstāvji, un nebūt ne visi pārstāvji savus pienākumus veic godprātīgi, dažreiz pat viņi ir tie, kas izdara noziedzīgus nodarījumus pret personām, kuras tiem vajadzētu aizstāvēt.⁴⁷

Līdz ar to, procesa virzītājam ir papildus uzdevums pārliecināties, vai pārstāvis, kurš pārstāv personu, kurai ir nodibināta aizgādība garīga rakstura vai cita veselības traucējuma dēļ, ir atbilstošs un darbojas cietušās personas interesēs. Šis pienākums nav noregulēts Kriminālprocesa likumā, bet autore uzskata, ka procesa virzītājam, veicot savu darbu, ir pašam jāapzinās, cik svarīgi ir pārliecināties, ka šādu cietušo personu pārstāvis ir atbilstošs.

Pārstāvis ir nepieciešams ne tikai pilngadīgai personai, kurai ir nodibināta aizgādība, bet arī nepilngadīgām personām. Kriminālprocesa 12. panta 3.¹ daļa nosaka to, ka kriminālprocesu,

⁴⁷ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. 2010, 367.lpp.

kurā iesaistīts nepilngadīgais, veic, ievērojot nepilngadīgā vecumu, briedumu un jebkādas īpašās vajadzības. Kriminālprocesa likums neparedz definīciju par to, kas ir nepilngadīgā persona. Toties citos normatīvajos aktos ir paredzēti skaidrojumi par to, kas ir nepilngadīga persona. Vairākos aktos ir norādīts, ka “bērns ir persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu, izņemot tās personas, kuras saskaņā ar likumu izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas”.⁴⁸ To nosaka arī starptautiski dokumenti, piemēram, ANO bērnu tiesību konvencija nosaka to, “ka par bērnu tiek uzskatīts ikviens cilvēks, kas nav sasniedzis 18 gadu vecumu, ja vien saskaņā ar attiecīgiem tiesību aktiem pilngadība neiestājas agrāk”.⁴⁹

Nepilngadīgā cietušā pārstāvim pilnībā pieder visas cietušā tiesības, attiecīgi nepilngadīgais cietušais pats nevar īstenot savas tiesības. Nepilngadīgajam ir tiesības sniegt liecību un izteikt savu viedokli. Līdz ar to, kaut arī nepilngadīgā cietušā tiesības pieder viņa pārstāvim, nepilngadīgais var izteikt savu viedokli un sniegt liecību, ja viņš to pats ir izlēmis.

Bet ir gadījumi, kad nepilngadīgā persona īsteno savas tiesības kopā ar pārstāvi. Kriminālprocesa likuma 107. panta otrajā daļā ir teikts, ka piecpadsmit gadu vecumu sasnieguša nepilngadīgā cietušā pārstāvis izmanto tiesības kopā ar savu pārstāvamo. Tas ir pareizi, ka ir nodalīts tieši šis vecums. Piecpadsmit gadus veca nepilngadīga persona jau spēj pati rīkoties ar savu brīvo mantu, spēj stāties darba attiecībās, attiecīgi spēj jau domāt, secināt kā pieaudzis, pilnvērtīgs sabiedrības loceklis. Toties tas neizslēdz faktu, ka persona vēl nav sasniegusi pilngadību. Persona, kura nav vēl sasniegusi pilngadību, ne vienmēr spēs paust savu gribu pareizi, lai tas nekaitētu pašas personas interesēm. Vecums, protams, nav rādītājs, ka persona apzinās savu darbību sekas, bet vismaz pilngadība apliecina to, ka persona pati spēs uzņemties atbildību par savu izvēli. Līdz ar piecpadsmit gadus sasniegušo nepilngadīgā cietušā pārstāvis izmanto tiesības kopā ar savu pārstāvamo. Pārstāvis šajā gadījumā ir kā palīgs, kurš var izskaidrot nepilngadīgajai personai nesaprotamo, var palīdzēt skaidri paskatīties uz situāciju un to novērtēt.

No procesa virzītāja būs atkarīgs, cik kvalitatīvi ar pārstāvja palīdzību būs aizsargātas nepilngadīgās cietušās personas intereses. Procesā virzītājam jau pašā sākumā, pirms nepilngadīgo personu atzīs par cietušo, ir jānodrošina aizsardzība un ir jāizvērtē, vai izvēlētais pārstāvis darbojas nepilngadīgās cietušās personas interesēs. Ikdienā var rasties gadījumi, kad

⁴⁸ Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts: 19.06.1998. [01.09.2018. red.] Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=49096> [aplūkots:19.04.2019.]

⁴⁹ ANO bērnu tiesību konvencija. Parakstīta Ņujorkā 20.11.1989. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-likumi/id/1150> [aplūkots:19.04.2019.]

nepilngadīgās cietušās personas pārstāvis aizstāvēs nevis šīs personas intereses, bet savas, līdz ar to nepareizi paudīs cietušās personas gribu. Gadījumā, ja, piemēram, tēvs ir nodarījis kaitējumu savam dēlam, dēls nevar izteikt savu gribu kļūt par cietušo, jo viņam nav pilnas rīcībspējas. Tēvam ir tiesības kļūt par dēla pārstāvi, bet tas nebūtu pieļaujams, jo tēvs arī ir noziedzīga nodarījuma veicējs.

Direktīvas preambulas 42. punktā ir noteikts tas, ka cietušajiem bērniem nedrīkstētu liegt tiesības tikt uzklautiem kriminālprocesā tikai tādēļ, ka cietušais ir bērns, vai minētā cietušā vecuma dēļ. Līdz ar to, pat ja bērns nav sasniedzis vēl piecpadsmit gadu vecumu, viņam tāpat ir tiesības tikt uzklautam kriminālprocesa ietvaros. Autoresprāt, tas ir pareizi, it īpaši tādos gadījumos, kad nepilngadīgā cietušā tiesības pieder tikai pārstāvim. Procesa virzītājs, uzklautot nepilngadīgo cietušo, varēs secināt, vai cietušā pārstāvis tiešām darbojas nepilngadīgā cietušā interesēs.

Pastāv gadījumi, kad nepilngadīgā cietušā viedoklis par kriminālprocesa būtību atšķiras no pārstāvja viedokļa. Kriminālprocesa likums tieši neregulē, kā rīkoties šādā situācijā, bet procesa virzītājam ir jāuzklausā nepilngadīgā cietušā viedoklis un argumenti, kā arī pārstāvja viedoklis. Uzklautot procesa virzītājam ir jāizvērtē, kurš no piedāvātajiem rīcības variantiem ir atbilstošākais un darbojas efektīvāk nepilngadīgā cietušā interešu aizsardzībai, jo mērķis ir tas, lai nepilngadīgās cietušās personas tiesības tiktu aizsargātas.

Autore saskata vēl vienu problēmu saistībā par nepilngadīgo cietušo. Kriminālprocesa likuma 7. panta otrā daļa nosaka to, ka par Krimināllikuma 130. panta otrajā daļā, 131., 132., 132.1, 157., 168., 169. un 180. pantā, 185. panta pirmajā daļā, 197. pantā, 200. panta pirmajā daļā un 260. panta pirmajā daļā paredzēto nodarījumu kriminālprocesu uzsāk, ja saņemts tās personas pieteikums, kurai nodarīts kaitējums. Par cietušo no šādiem noziedzīgiem nodarījumiem var kļūt arī nepilngadīga persona. Gadījumā, ja kādu no šiem noziedzīgiem nodarījumiem ir veicis nepilngadīgās cietušās personas ģimenes loceklis, reti kurš šādā situācijā vērsīsies pie kompetentās iestādes ar pieteikumu par kriminālprocesa uzsākšanu.

No tā var secināt, ka ir svarīgi pievērst uzmanību tieši nepilngadīgās cietušās personas pārstāvju atbilstībai, jo diemžēl bērni ir nepasargāti no pieaugušo personu ietekmes un viņi var pat neapzināties, ka viņu tiesības netiek ievērotas.

3. PERSONAS ATZĪŠANA PAR CIETUŠO

Persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu ir nodarīts kaitējums, izlemjot rakstīt iesniegumu policijai, var rakstīt ne tikai klātienē kompetentajā iestādē, bet arī mājās. Iesniegumu cietusī persona var nodot gan kompetentās iestādes amatpersonai, gan arī sūtot pa pastu. Svarīgi ir zināt to, ka, ja persona cietusi noziedzīgā nodarījumā, viņa var iesniegt par to pieteikumu gan rakstveidā, gan mutiski. Autoresprāt, iesniegumā ir jāapraksta situācija, cik vien precīzi tas ir iespējams, atbildot uz jautājumiem - kad notika šis noziedzīgais nodarījums, kur notika, vai ir kādas iesaistītās personas, ja ir, tad kādas, vai ir kādi citi svarīgi apstākļi vai fakti par notikušo. Persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu ir nodarīts kaitējums, iesniegumā var lūgt uzsākt kriminālprocesu un atzīt viņu par cietušo. Kā arī iesniegumā ir jānorāda vārds, uzvārds, adrese, telefona numurus vai e-pasts, kā arī obligāti ir jāparaksta iesniegums. "Policijai ir pienākums reģistrēt iesniegumus un informāciju par noziedzīgiem nodarījumiem un citiem likumpārkāpumiem, par notikumiem, kuri apdraud personu vai sabiedrības drošību, un par tajos iesaistītajām personām, savlaicīgi reaģēt uz sniegto informāciju, kā arī nodot kompetentām amatpersonām un institūcijām saņemto informāciju par personu vai sabiedrības drošību apdraudošiem notikumiem".⁵⁰

Kriminālprocesa likuma 369. panta pirmā daļa nosaka to, ka kriminālprocesa uzsākšanas iemesls ir tādu ziņu iesniegšana izmeklēšanas iestādei, prokuratūrai vai tiesai, kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai šādu ziņu iegūšana par kriminālprocesa norisi atbildīgā iestādē. Līdz ar to iesniegums arī ir ziņu iesniegšana, kas norāda uz to, ka ir noticis noziedzīgs nodarījums.

Direktīva nosaka to, ka dalībvalstīm ir jānodrošina, lai cietušajiem, kas vēlas iesniegt sūdzību par noziedzīgu nodarījumu un kas nesaprot valodu vai nerunā valodā, ko lieto kompetentajā iestādē, tiktu dota iespēja sūdzību iesniegt valodā, ko viņi saprot, vai nodrošinot viņiem vajadzīgo lingvistisko palīdzību.⁵¹ Autore uzskata, ka tas ir pareizi, jo persona, kura ir cietusi no noziedzīga nodarījuma, tā jau ir satraukta, līdz ar to cietušajai personai būtu vieglāk pareizi un konstruktīvi uzrakstīt sūdzību valodā, kuru viņa labāk pārvalda. Kā arī, tas atvieglo amatpersonu darbu tādā ziņā, ka iesniegums ir skaidri saprotams. Ja persona, kura nepārvalda

⁵⁰ Latvijas Republikas likums par policiju: LV likums. Pieņemts: 04.06.1991. [10.04.2019. red.] Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=67957> [aplūkots 20.04.2019.]

⁵¹ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/29/ES. Pieņemta: 04.10.2012.

valsts valodu, censtos uzrakstīt iesniegumu, rezultātā šis iesniegums varētu būt neskaidrs. Iesniegums, kurš nav rakstīts valsts valodā, tiek iztulkots ar kompetentu tulku palīdzību.

Krimināllietā nr.K29-0519-18 cietusī persona krievu valodā rakstīja iesniegumu, kurā izskaidroja faktiskos apstākļus un lūdza atzīt viņu par cietušo. Attiecīgi tulks iztulkoja šīs personas iesniegumu, un tulkojums kopā ar iesniegumu oriģinālvalodā tika pievienoti lietas materiāliem.

Kriminālprocesa likuma 96. panta pirmā daļa nosaka to, ka personu par cietušo atzīst procesa virzītājs ar savu lēmumu, ko var uzrakstīt arī rezolūcijas veidā.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa 29. panta pirmo daļu, izmeklētājam kā procesa virzītājam ir pienākums izskatīt ziņas, kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, un uzsākt kriminālprocesu, tiklīdz konstatēts likumā noteiktais iemesls un pamats, vai atteikties uzsākt kriminālprocesu.

Gadījumā, ja procesa virzītājs, izskatot pieteikumu, konstatē, ka ir kriminālprocesa uzsākšanas iemesls un pamats, tad procesa virzītājam ir pienākums savas kompetences ietvaros uzsākt kriminālprocesu.

Piemēram, krimināllietā nr.K33-0624-18 ceļu satiksmes negadījuma rezultātā tika nodarīts kaitējums Lietuvas pilsonim, kurš atradās Latvijas teritorijā. Satiksmes noziegumu izmeklēšanas biroja vecākais inspektors izskatījis paziņojumu no medicīnas iestādes par ceļu satiksmes negadījuma faktu. Ņemot vērā, ka paziņojumā minētās ziņas norādīja uz reālu iespēju, ka noticis noziedzīgs nodarījums, nolēma, pamatojoties uz ceļu satiksmes negadījuma faktu un iesniegumu, uzsākt kriminālprocesu. Līdz ar to persona, kura ir cietusi šī noziedzīgā nodarījuma rezultātā, iegūst tiesības tik atzītai par cietušo. Šādā gadījumā Lietuvas pilsonim tika izsūtīti pa pastu visi nepieciešamie tulkojuma dokumenti. Lietuvas pilsonis, izsakot savu gribu kļūt par cietušo, piekrita būt par cietušo kriminālprocesā, līdz ar to tika pieņemts lēmums par atzīšanu par cietušo.

Gadījumā, ja persona vēlas tikt atzīta par cietušo kriminālprocesā, procesa virzītājs par to pieņem lēmumu. Lēmumā norāda:

- 1) lēmuma pieņemšanas vietu;
- 2) savu amatu, vārdu un uzvārdu;
- 3) kādas krimināllietas (norādot numuru un ar kādu noziedzīgu nodarījumu cietušajam nodarīts kaitējums, ja noskaidrots, konkrēti norādot miesas bojājumu smaguma pakāpi vai mantiskā kaitējuma apmēru) materiāli izskatīti;

- 4) kāds kaitējums – morāls aizskārums, fiziskas ciešanas vai mantisks zaudējums – cietušajam radīts;
- 5) KPL normas, kuras ir par pamatu lēmuma pieņemšanai;
- 6) nolēmumu par fiziskas (norādot vārdu un uzvārdu) vai juridiskas (norādot nosaukumu) personas atzīšanu par cietušo, kā arī to, ka šī persona minētajam piekrīt, ko cietušais vai cietušās juridiskās personas pārstāvis apstiprina ar savu parakstu.⁵²

Pastāv iespēja, ka tiesa var atzīt personu par cietušo, to nosaka Kriminālprocesa 96. panta ceturtnā daļa, tiesa var atzīt personu par cietušo krimināllietas iztiesāšanā līdz tiesas izmeklēšanas sākumam pirmās instances tiesā, ja tiesai pieteikts šāds lūgums. Tiesas lēmumu ieraksta protokolā, un tas nav pārsūdzams. Bet ir situācijas, kad cietušais miris pēc tam, kad tiesa viņu ir atzinusi par cietušo. Līdz ar to Kriminālprocesa likuma 96. panta piektā daļa nosaka to, ka, ja cietušais miris pēc tiesas izmeklēšanas uzsākšanas pirmās instances tiesā vai laikā, kad lieta tiek izskatīta apelācijas instances tiesā, un tiesai ir pieteikts šā likuma 95. panta trešajā daļā minētās personas lūgums, tiesa var atzīt šo personu par cietušo. Tiesas lēmumu ieraksta protokolā, un tas nav pārsūdzams. Šādā gadījumā iztiesāšanu nesāk no jauna, bet cietušajam pēc viņa pieteikuma ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem un tiesas sēdes protokolu.

Gadījumā, ja persona, kurai noziedzīga nodarījuma rezultātā ir iestājies kaitējums, nomirst kriminālprocesa laikā, par cietušo tiek atzīts kāds no mirušās personas tuviniekiem. Krimināllietā nr.K29-628-18 persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu tika nodarīts kaitējums, nomira slimnīcā dažas dienas pēc ceļu satiksmes negadījuma. Līdz ar to procesa virzītājs atzina par cietušo jau iesāktajā kriminālprocesā mirušās cietušās dēlu. Lēmumā par atzīšanu par cietušo norādīja, ka mirušās cietušās dēls piekrīt būt par cietušo.

Pastāv iespēja, ka procesa virzītājs pieņems lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu. Kriminālprocesa likuma 373. panta pirmā daļa nosaka to, ka, ja procesuāli pilnvarota amatpersona konstatē, ka nav pamata kriminālprocesa uzsākšanai, tā pieņem lēmumu, ko var uzrakstīt arī rezolūcijas veidā, un par to paziņo personai, kura ir iesniegusi ziņas par iespējamu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, izņemot ārstniecības personas vai iestādes. Ja pieņemts motivēts rakstveida lēmums, personai nosūta lēmuma kopiju. Kriminālprocesa uzsākšanai nav pamata arīdzan tādos gadījumos, kad izdarīts noziedzīgs nodarījums, kuram ir

⁵² Kūtris G. 2010, 50.lpp.

noziedzīga nodarījuma pazīmes, bet ar kuru nav radīts tāds kaitējums, lai piespriestu kriminālsodu.

Piemēram, ceļu satiksmes negadījuma rezultātā personai tika nodarīts kaitējums – miesas bojājumi. Procesa virzītājam ir pienākums, personu, kura cieta no šī noziedzīgā nodarījuma, informēt par tās tiesībām tikt atzītai par cietušo. “Šīs tiesības procesa virzītājs var izskaidrot, gan nosūtot rakstveida informāciju, gan mutiski kādas procesuālās darbības laikā. Procesuālās darbības protokolā fiksē personas viedokli par tās piekrišanu vai nevēlēšanos tikt atzītai par cietušo”.⁵³ Gadījumā, ja cietusī persona, kurai tika nodarīts kaitējums, uzraksta iesniegumu, kurā norāda, ka nevēlas kriminālprocesa uzsākšanu, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata un vadoties no Kriminālprocesa likuma 7. panta otrās daļas, 373. panta pirmās un trešās daļas, 377. panta 8. punkta, procesa virzītājs pieņems lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu. (skat.pielikumu nr.2)

Toties, ja persona nevēlas tikt atzīta par cietušo, bet kriminālprocess uzsākts noziedzīga nodarījumā, kurš nav uzskaitīts Kriminālprocesa likuma 7. panta otrajā daļā, tad cietusī persona iegūst liecinieka statusu. Līdz ar to, labāk ir piekrist tikt atzītai par cietušo kriminālprocesā, jo atteikšanās kļūt par cietušo, jebkurā gadījumā neatbrīvos personu no obligātas piedalīšanās šajā kriminālprocesā.

⁵³ Kūtris G. 2010, 50.lpp.

4. ĪPAŠI AIZSARGĀJAMS CIETUŠAIS

Direktīvas 22. pants paredz to, ka Dalībvalstīm ir jānodrošina, ka cietušie saskaņā ar valsts procedūrām laikus saņem individuālu novērtējumu, ar ko tiek apzināta vajadzība pēc īpašas aizsardzības un tiek noteikts, vai un kādā mērā viņi varēs izmantot īpašus pasākumus kriminālprocesa laikā, kā paredzēts saskaņā ar 23. un 24. pantu, tādēļ, ka viņi ir īpaši neaizsargāti pret sekundāru un atkārtotu viktimizāciju, iebiedēšanu un attriebību

Līdz ar to 2016. gadā Kriminālprocesa likums tika papildināts ar 96¹. pantu, kurš ietver jēdzienu "Īpaši aizsargājams cietušais". Kriminālprocesa likuma 96¹. panta pirmā daļa nosaka to, ka īpaši aizsargājams cietušais ir:

1) nepilngadīgais;

2) persona, kura garīga rakstura vai cita veselības traucējuma dēļ pati nespēj izmantot savas procesuālās tiesības;

3) persona, kura cietusi no noziedzīga nodarījuma, kas vērsts pret personas tikumību vai dzimumneaizskaramību, vai no cilvēku tirdzniecības;

4) persona, kura cietusi no noziedzīga nodarījuma, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu un ko izdarījis cietušā tuvinieks, bijušais laulātais vai persona, ar kuru cietušais ir bijis pastāvīgās intīmās attiecībās;

5) persona, kurai noziedzīga nodarījuma rezultātā, iespējams, radīti smagi miesas bojājumi vai psihiski traucējumi;

6) persona, kura cietusi no noziedzīga nodarījuma, kas, iespējams, veikts rasistisku, nacionālu, etnisku vai reliģisku motīvu dēļ.

Otrajā daļā ir teikts, ka ar procesa virzītāja lēmumu par īpaši aizsargājamu atzīst arī cietušo, kas nav minēts šā panta pirmajā daļā, bet kas noziedzīga nodarījuma rezultātā radītā kaitējuma dēļ ir īpaši ievainojams un nav pasargāts no atkārtota apdraudējuma, iebiedēšanas vai attriebības.

Autore uzskata, ka tas ir pareizi, ka procesa virzītājam ir jāizvērtē vai noziedzīga nodarījuma rezultātā radītā kaitējuma dēļ cietušo var atzīt par īpaši aizsargājamu, jo likums paredz, ka par īpaši aizsargājamu cietušo var atzīt arī citus cietušos. Ikdienā notiek dažādas situācijas, un būtu nepareizi, ja īpaši aizsargājamā cietušā statuss būtu piešķirts, tikai pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 96¹. panta pirmo daļu. Kā arī tas būtu pretrunā ar

Direktīvas 22. panta otrajā punktā ietverto individuālo novērtējumu - individuālajā novērtējumā jo īpaši ņem vērā cietušā personu raksturojošās iezīmes, nozieguma veidu vai tā raksturu un nozieguma apstākļus. Ir svarīgi novērtēt noziedzīga nodarījuma raksturu un apstākļus, kā arī personas psiholoģisko stāvokli. “Kompetentajām valsts iestādēm saskaņā ar Direktīvas 2012/29 prasībām ir pienākums veikt individuālu novērtējumu, lai noskaidrotu šī cietušā īpašās vajadzības un attiecīgā gadījumā to, cik lielā mērā viņam varētu tikt piemēroti īpašie aizsardzības pasākumi, kas paredzēti šīs direktīvas 23. un 24. pantā”.⁵⁴

Saistībā ar individuālo novērtējumu īpaša uzmanība tiek pievērsta cietušajiem, kas nozieguma smaguma dēļ ir guvuši ievērojamu kaitējumu, cietušajiem tādos noziegumos, kuri veikti aizspriedumu vai diskriminējošu motīvu dēļ un kuri varētu būt jo īpaši saistīti ar cietušā personu raksturojošām iezīmēm, un cietušajiem, kuru attiecības ar likumpārkāpēju un kuru atkarība no likumpārkāpēja viņus padara īpaši neaizsargātus. Šajā sakarā pienācīgi ņem vērā no terorisma, organizētās noziedzības, cilvēktirdzniecības, vardarbības dzimuma dēļ, vardarbības tuvās attiecībās, seksuālas vardarbības, ekspluatācijas cietušos vai nauda motivētos noziegumos cietušos un cietušos ar invaliditāti.⁵⁵

Piemērojot šo direktīvu, uzskata, ka cietušajiem bērniem ir īpašas aizsardzības nepieciešamība, jo viņi ir neaizsargāti pret sekundāru un atkārtotu viktimizāciju, iebiedēšanu un attriebību. Lai noteiktu, vai un kādā mērā viņiem būtu jāizmanto īpaši pasākumi, kas paredzēti saskaņā ar 23. un 24. pantu, cietušie bērni saņem individuālu novērtējumu, kā paredzēts šā panta 1. punktā.⁵⁶

Individuālā novērtējuma apjomu var pielāgot atbilstīgi nozieguma smagumam un cietušajam nodarītā acīmredzamā kaitējuma apmēram. Kā arī individuālo novērtējumu veic, cieši iesaistot cietušos, un tajā ņem vērā viņu vēlmes, tostarp to, ja viņi nevēlas izmantot īpašos pasākumus, kas paredzēti 23. un 24. pantā.⁵⁷

Arī individuālajā novērtējumā ir svarīga cietušā vēlme izmantot īpašos pasākumus vai nē. No tā var secināt, ka bez cietušā piekrišanas nav iespējams pielietot īpašos pasākumus, kuri ir vērsti pret cietušo, ja persona pati to nevēlas. Tāpēc individuālo novērtējumu veic, cieši iesaistot cietušos.

⁵⁴ Gambino un Hyka Lieta C-38/18. Ģenerāladvokāta Īva Bota secinājumi.

Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=24035650A10CF1BF799E3902CE3776E3?text=&docid=211714&pageIndex=0&doclang=LV&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=4807222>
[aplūkots:8.05.2019.]

⁵⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/29/ES. Pieņemta: 04.10.2012.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

Procesa virzītājam, autoresprāt, ir papildus atbildība pēc šīs Direktīvas ieviešanas. Procesa virzītājam ir jāizvērtē noziedzīga nodarījuma raksturs, apstākļi, lai varētu saprast, ka attiecīgajā situācijā cietušais ir jāatzīst par īpašu aizsargājamo.

Tad, kad procesa virzītājs ir secinājis to, ka personai tiks piešķirts īpaši aizsargājamā cietušā statuss, Kriminālprocesa likuma 96¹. panta trešā daļa nosaka to, ka informāciju par īpaši aizsargājama cietušā statusu norāda lēmumā par personas atzīšanu par cietušo. Par pieņemto lēmumu paziņo cietušajam un viņa pārstāvim, ja tāds ir. Tiesa cietušo par īpaši aizsargājamo atzīst šā likuma 96. panta ceturtajā daļā noteiktajā kārtībā.

Kriminālprocesa likuma 96¹. pants paredz arī, ka, ja šā panta pirmajā vai otrajā daļā minētie apstākļi kļuvuši zināmi pēc tam, kad pieņemts lēmums atzīt personu par cietušo, procesa virzītājs var pieņemt lēmumu par īpaši aizsargājama cietušā statusa noteikšanu, tiklīdz viņam šie apstākļi kļuvuši zināmi. Par pieņemto lēmumu paziņo cietušajam un viņa pārstāvim, ja tāds ir.

Piemēram lietā nr. K29-91-18, procesa virzītājs sākumā pieņēma lēmumu par personas atzīšanu par cietušo, taču vēlāk, veicot tiesu medicīnisko ekspertīzi, kļuva zināmi apstākļi, kas bija par pamatu atzīt cietušo par īpaši aizsargājamo. Kā rezultātā, tika pieņemts lēmums par īpaši aizsargājamā cietušā statusa noteikšanu.

Autore uzskata, ka īpaši aizsargājamam cietušajam statuss kriminālprocesā gandrīz nemainās. Cietušajam, ja viņš ir atzīts par īpašu aizsargājamo cietušo, paplašinās tiesības uz aizsardzību. Īpaši aizsargājamais cietušais var izmantot visas cietušā pamattiesības, kuras ir noteiktas Kriminālprocesa likuma 97.¹ pantā, kā arī papildus citas tiesības. Piemēram, “īpaši aizsargājamam cietušajam ir tiesības ar procesa virzītāja atļauju piedalīties procesuālajās darbībās kopā ar uzticības personu, ja vien tā nav persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, aizturētais, aizdomās turētais vai apsūdzētais”.⁵⁸

Uzticības persona ir svarīga tieši nepilngadīgajam īpaši aizsargājamam cietušajam. Bērniem procesuālās darbības var sagādāt uztraukumu un citus pārdzīvojumus, tāpēc ir svarīgi, lai blakus atrastos uzticības persona kā atbalsts. Toties, katra persona ir individuāla, līdz ar to persona, pret kuru tika vērstas nebūtisks noziedzīgs nodarījums, var to ļoti emocionāli pārdzīvot. Tāpēc šīm tiesībām ir jābūt piešķirtām ne tikai īpaši aizsargājamo cietušo lokam, bet visiem cietušajiem kopumā.

⁵⁸ Kriminālprocesa likums: LV likums. 96.1 pants. Pieņemts 21.04.2005. [01.01.2019.red.]

Kā arī īpaši aizsargājamam cietušajam ir tiesības lūgt un saņemt informāciju par tās apcietinātās vai notiesātās personas atbrīvošanu vai izbēgšanu no ieslodzījuma vietas vai īslaicīgās aizturēšanas vietas, kura radījusi viņam kaitējumu, ja pastāv apdraudējums cietušajam un nepastāv kaitējuma risks apcietinātajai vai notiesātajai personai. Šādu lūgumu var pieteikt līdz gala nolēmuma pieņemšanai kriminālprocesā.⁵⁹ Papildus tiesības, kuras ir piešķirtas tieši īpaši aizsargājamiem cietušajiem, ir jāpiešķir arī citiem kriminālprocesā cietušajiem. Jebkura persona gribētu zināt, ja notiesātais tiktu atbrīvots vai izbēdzis no ieslodzījuma vietas. Šie pasākumi neizmaksātu daudz, jo pirmkārt, ne jebkura persona pieteikts šādu lūgumu un, otrkārt, piešķirot šīs tiesības arī citiem cietušajiem, tas globāli neapgrūtinās sistēmas darbību.

Ir saprotams, kāpēc tieši tās personas, kuras ir uzskaitītas Kriminālprocesa likuma 96¹. panta pirmajā daļā, ir uzskatītas par īpaši aizsargājamiem cietušajiem. Nepilngadīgie ir bērni, kuri ir neaizsargāti pret atkārtotu viktimizāciju, persona, kura garīga rakstura vai cita veselības traucējuma dēļ pati nespēj izmantot savas procesuālās tiesības, ir pavisam neaizsargāta, jo pat nespēj izteikt savu gribu. Citiem šajā pantā iekļautiem īpaši aizsargājamiem cietušajiem ar noziedzīgu nodarījumu ir radītas smagas sekas - gan fiziskas ciešanas, gan morālais kaitējums. Bet ir iespējams atsevišķi nenodalīt šo personu loku no citiem cietušajiem. Direktīva nav paredzējusi atsevišķa jēdziena "īpaši aizsargājamais cietušais" ieviešanu, bet gan paredz paplašināt tiesības papildus tām personām, kurām tas ir nepieciešams. Katra persona ir individuāla un reaģē uz nepatīkamām situācijām dažādi. Līdz ar to, piemēram, kādai vientuļai sievietei, kurai nozaga somiņu, arī varētu būt svarīgi zināt, ja gadījumā notiesātais ir izbēdzis no ieslodzījuma vietas. Kaut arī pastāv tikai niecīga iespēja, ka cietušajai tiks nodarīts kaitējums, jo somiņas nozagšana nav tik būtisks noziegums. Bet tāpat tieši šai personai ziņas par to, ka notiesātais ir izbēdzis no ieslodzījuma vietas, var būt svarīgas.

Direktīva daudz plašāk raksturo pasākumus, kurus izmanto īpaši aizsargājami cietušie. Direktīvas 23. pantā ir teikts, ka, neskarot aizstāvības tiesības, un saskaņā ar tiesu iestāžu diskrecijas noteikumiem dalībvalstis nodrošina, ka cietušie, kas izmanto īpašus pasākumus, kuri ir apzināti 22. panta 1. punktā paredzētā individuālā novērtējuma rezultātā, var izmantot pasākumus, kas paredzēti šā panta 2. un 3. punktā. Individuālā novērtējuma rezultātā iecerētu īpašu pasākumu nedara pieejamu, ja operatīvi un praktiski šķēršļi to neļauj izdarīt vai ja ir neatliekama vajadzība iztaujāt cietušo un tā nedarīšana varētu kaitēt cietušajam vai kādai citai personai, vai varētu skart procesa gaitu.

⁵⁹ Kriminālprocesa likums: LV likums. 96.1 pants. Pieņemts 21.04.2005. [01.01.2019.red.]

Šā panta otrajā punktā ir uzskaitīti pasākumi, kuri ir pieejami personām, kas ir īpaši aizsargājami cietušie. Saskaņā ar 22. panta 1. punktu identificētiem cietušajiem, kam vajadzīga īpaša aizsardzība, kriminālizmeklēšanas laikā dara pieejamus šādus pasākumus:

a) cietušā iztaujāšana tiek veikta telpās, kas paredzētas un piemērotas šim nolūkam;
b) cietušā iztaujāšanu veic šim nolūkam apmācīti speciālisti vai ar viņu starpniecību;

c) cietušā iztaujāšanas vienmēr veic viena un tā pati persona, ja vien tas nav pretrunā ar labu tiesvedības praksi;

d) no seksuālās vardarbības, vardarbības dzimuma dēļ, vardarbības tuvās attiecībās cietušo personu iztaujāšanas vienmēr, ja cietušais to vēlas un ar noteikumu, ka tas neskar kriminālprocesa norisi, veic tā paša dzimuma persona, ja vien iztaujāšanu neveic prokurors vai tiesnesis.

Pasākumi, kuri ir uzskaitīti Direktīvā, ir veids, kā uzlabot cietušā emocionālo, garīgo stāvokli kriminālprocesa laikā, lai mazinātu uztraukumu un stiprinātu uzticību valsts iestādēm. Šos pasākumus varētu attiecināt uz visiem cietušajiem. Piemēram, Direktīvas 22. panta pirmajā punktā ir teikts, ka cietušā iztaujāšanu veic šim nolūkam apmācīti speciālisti vai ar viņu starpniecību. Šis pasākums ir jāpiemēro arī pret citiem cietušajiem, tas uzlabotu pašu cietušo garīgo stāvokli un, protams, uzlabotu kompetentās iestādes darbu. Bieži vien ikdienā ir dzirdami negatīvi izteicieni par amatpersonu neprofesionalitāti, par negatīvu attieksmi utt. Šāda veida rīcība no valsts iestādes varētu palīdzēt vairot personu uzticību pret valsts amatpersonām, pret valsts tiesībaizsardzības iestādēm kopumā.

Kā arī šā panta trešajā punktā ir uzskaitīti pasākumi, kuri tiek realizēti tiesas procesa laikā. Saskaņā ar 22. panta 1. punktu identificētiem cietušajiem, kam vajadzīga īpaša aizsardzība, tiesas procesa laikā tiek izmantoti šādi pasākumi:

a) pasākumi, lai izvairītos no vizuāla kontakta starp cietušajiem un likumpārkāpējiem, tostarp liecības sniegšanas laikā, izmantojot piemērotus līdzekļus, tostarp atbilstīgu komunikācijas tehnoloģiju;

b) pasākumi, lai cietušo tiesas zālē varētu uzklaut bez viņa klātbūtnes, jo īpaši izmantojot piemērotu komunikācijas tehnoloģiju;

c) pasākumi, lai nepieļautu nevajadzīgu iztaujāšanu par cietušā privāto dzīvi, kas nav saistīta ar noziedzīgo nodarījumu un

d) pasākumi, lai lietu izskatītu slēgtā tiesas sēdē.

Autoresprāt, arī šie pasākumi ir jāattiecina uz visiem cietušajiem kriminālprocesā. Protams, sākumā ir jāizvērtē, vai tiešām cietušajam tas ir svarīgi, tieši tāpēc ir jāveic individuālais novērtējums. Gandrīz katram cietušajam būtu nepatīkami uzturēties vienā telpā ar vainīgo personu, līdz ar to, ja cietušais informē procesa virzītāju par to, ka nevēlas redzēt likumpārkāpēju, autoresprāt, šis lūgums būtu jāievēro, pat ja personai nav piešķirts “īpaši aizsargājamo cietušo statuss”.

Viens no Direktīvas mērķiem ir tas, ka dalībvalstīm ir jānodrošina, lai, piemērojot šo Direktīvu gadījumos, kad cietušais ir bērns, pirmām kārtām vērā tiktu ņemtas bērna intereses un lai tās tiktu vērtētas ar individuālu pieeju. Prevalē bērnam piemērota pieeja, kurā pienācīgi tiek ņemti vērā bērna vecums, brieduma pakāpe, uzskati, vajadzības un bažas. Bērnu un personu, kam ir vecāku atbildība, vai citu viņa juridisko pārstāvi, ja viņam tāds ir, informē par visiem pasākumiem vai tiesībām, kuros īpaša uzmanība pievērsta bērnam.

Līdz ar to, ir pareizi nodalīt no citiem īpaši aizsargājamajiem cietušajiem bērniem, jo tieši bērni ir mazāk aizsargāti no atkārtotas viktimizācijas, iebiedēšanas un citām negatīvām darbībām, kuras varētu tikt vērstas pret bērnu. Tāpēc Direktīvas 24. pants ir veltīts tieši cietušo bērnu tiesībām uz aizsardzību kriminālprocesa laikā.

Ja cietušais ir bērns, dalībvalstis papildus 23. pantā paredzētajiem pasākumiem nodrošina, ka:

a) kriminālizmeklēšanas laikā visas cietušā bērna iztaujāšanas var ierakstīt audiovizuāli un šādus ierakstus var izmantot kā pierādījumu kriminālprocesā;

b) saskaņā ar cietušo lomu attiecīgajā krimināltiesību sistēmā kompetentās iestādes cietušajiem bērniem ieceļ īpašu pārstāvi kriminālizmeklēšanas un procesa laikā, ja saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem personām, kam ir vecāku atbildība, interešu konflikts starp tām un cietušo liedz pārstāvēt šo cietušo bērnu vai ja cietušais bērns ir bez pavadona, vai ir nošķirts no savas ģimenes;

c) ja cietušajam bērnam ir tiesības uz advokātu, viņam ir tiesības uz juridisko padomu un pārstāvību viņa paša vārdā tādos procesos, kuros pastāv vai var pastāvēt interešu konflikts starp cietušo bērnu un personām, kam ir vecāku atbildība.⁶⁰

Ja bērna vecums nav skaidrs un ja ir pamats domāt, ka cietušais ir bērns, tad, piemērojot šo direktīvu, pieņem, ka cietušais ir bērns.⁶¹ Katru dienu, protams, ar tādām situācijām procesa

⁶⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/29/ES. Pieņemta: 04.10.2012.

⁶¹ Ibid.

virzītāji nesastopas, bet gadījumos, ja rodas situācija, kad cietušais ir persona, kura neizskatās pēc pilngadīgas personas, ir jāpieņem, ka cietušais ir bērns. Tas ir nepieciešams, lai neierobežotu cietušā bērna tiesības, ja gadījumā izrādīsies, ka cietušais ir nepilngadīga persona.

No 13 izskatītajām krimināllietām īpaši aizsargājamā cietušā statuss tika piešķirts tikai septiņiem cietušajiem, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 96¹. panta pirmo daļu. 6 no 7 lietām sākumā cietusī persona ar lēmumu tika atzīta par cietušo un tikai pēc medicīniskās ekspertīzes veikšanas personai ar atsevišķu lēmumu tika piešķirts īpaši aizsargājamā cietušā statuss.

Pastāv iespēja, ka vienlaicīgi ar lēmumu, atzīstot personu par cietušo, tiek piešķirts arī īpaši aizsargājamā cietušā statuss. Krimināllietā Nr. K29-623-18 tas tika darīts, jo cietusī uzreiz pēc noziedzīga notikuma tika nogādāta slimnīcā kritiskā stāvoklī un tikai pēc mēneša ieradās pie procesa virzītāja. Kamēr cietusī persona atradās slimnīcā, procesa virzītājs saņēma neatliekamās medicīniskās palīdzības elektronisko karti, kur jau bija fiksēts, ka personai ir nodarīti smagi miesas bojājumi, kā arī cietusī klātienē bija sniegusi liecību procesa virzītājam un izteica lūgumu par to, lai viņa tiktu atzīta par cietušo. Līdz ar to, lai nerakstītu divus atsevišķus lēmumus, procesa virzītājs vienlaicīgi vienā lēmumā atzina personu gan par cietušo kriminālprocesā, gan arī piešķīra īpaši aizsargājamā cietušā statusu.

KOPSAVILKUMS

1. Kriminālprocesā cietušajam ir viena no nozīmīgākajām lomām. Pirmkārt, cietušais ir persona, pret kuru tika vērsts noziedzīgs nodarījums, līdz ar to cietušais aktīvi piedalās kriminālprocesā, lai aizsargātu savas tiesības un intereses. Otrkārt, cietusī persona ir informācijas avots par noziedzīga nodarījuma norisi, kas var būtiski palīdzēt kriminālprocesa gaitā.
2. Jēdzieni “cietušais” un “upuris” ir līdzīgi, bet ne vienādi – “upuris” ir plašāks jēdziens nekā cietušais. Upuris ir ikviena persona, kurai ir nodarīts kaitējums, kas ir saistīts ar noziedzīgu nodarījumu vai ar jebkuru citu pārkāpumu. Toties cietušais kriminālprocesa izpratnē ir persona, kuru par tādu procesa virzītājs ir atzinis lēmumā par personas atzīšanu par cietušo. Kriminālprocesa izpratnē jebkurš cietušais ir upuris, bet ne jebkurš upuris ir cietušais.
3. Kriminālprocesa likuma 95. panta trešā daļa paredz to, ka, ja persona ir mirusi, cietušais kriminālprocesā var būt kāds no mirušā tuviniekiem. Likumdevējs nav noteicis, cik daudz cietušo var būt vienā kriminālprocesā, ja persona ir mirusi, kā arī šis skaits nav ierobežots. Kaut arī no likumdevēja puses nebūtu korekti ierobežot šo cilvēku skaitu, reizēm pārāk liels cietušo skaits, pirmšķietami vienkāršā lietā tomēr apgrūtina kriminālprocesa gaitu.
4. Gadījumos, kad personas kļūšana par cietušo atkarīga no šīs personas gribas, likumā noteiktos gadījumos, bez šīs personas pieteikuma kriminālprocess netiks uzsākts, iekams netiks saņemts šīs personas iesniegums.
5. Visbiežāk personas, kurām ar noziedzīgu nodarījumu ticis nodarīts kaitējums, izvēlas piekrist kļūt par cietušo kriminālprocesā, jo, pirmkārt, kļūstot par cietušo, tiek aizsargātas personas tiesības un intereses, otrkārt, pat ja cietusī personā nevēlēšies kļūt par cietušo kriminālprocesā, tas neizslēgs šīs personas obligātu piedalīšanos procesā. Cietusī persona, atsakoties kļūt par cietušo, tāpat piedalīsies kriminālprocesā kā liecinieks.
6. Īpaši aizsargājamā cietušā statuss nodrošina papildus tiesības cietušajiem kriminālprocesā. Procesā virzītājam ir jāveic individuāls novērtējums, lai saprastu, vai konkrētajā situācijā cietušajai personai ir nepieciešams piešķirt papildus īpaši aizsargājamā cietušā statusu un kāda veida īpaši aizsardzības līdzekļi ir jāpiemēro.
7. Tā kā īpaši aizsargājamo cietušo tiesību loks ir tikai nedaudz plašāks par cietušā pamattiesībām, Kriminālprocesa likums varētu izslēgt īpaši aizsargājamo cietušo

statusu, nodrošinot vienādas tiesības visiem cietušajiem. Direktīva 2012/29/ES neparedz atsevišķa statusa ieviešanu, bet gan papildus tiesības cietušajām personām, kurām tas ir nepieciešams.

8. Cietušo atbalsta sistēmai ir svarīga loma cietušo personu integrācijā sabiedrībā pēc noziedzīga nodarījuma. Cietušās personas iekļaušana sabiedrībā ir svarīga ne tikai pašai cietušajai personai, bet visai sabiedrībai kopumā. Latvijā cietušo atbalsta sistēma ir laba, taču cietušie būtu efektīvāk jāinformē par šiem atbalsta pasākumiem.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Azāna B. vispārīgā redakcija. Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1986.
2. Brikmane E. Noziedzīgā nodarījumā cietušo tiesības noder zināt katram. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/294150-noziedziga-nodarijuma-cietuso-tiesibas-noder-zinat-katram-2018> [aplūkots: 28.03.2019.]
3. Cietušajiem. Pieejams: <https://www.cietusajiem.lv/lv/c/cietusajiem/> [aplūkots: 8.04.2019.]
4. Cietušo atbalsta centrs. Pieejams: <http://cac.lv/lv> [aplūkots: 8.04.2019.]
5. Elizabeth A. Martin. Dictionary of Law. Oxford University Press, 2001.
6. Krīžu un konsultāciju centrs Skalbe. Pieejams: <http://www.skalbes.lv> [aplūkots:8.04.2019.]
7. Kronberga I., Logina E. Pētījums “Noziegumos cietušo tiesību attīstība Eiropā: Latvija”. VOciare: 2019. Pieejams:<https://ltmc.lv/en/publicets-petijums-par-noziegumos-cietuso-tiesibu-attistibu-latvija> [aplūkots: 8.04.2019.]
8. Kūtris G. Rokasgrāmata prokuroriem kriminālprocesā. Tiesu namu aģentūra, 2010.
9. Latvian oxford living dictionaries. Pieejams: <https://lv.oxforddictionaries.com/definition/UPURIS> [aplūkots: 17.04.2019.]
10. Latvijas Neatkarīgo kriminologu asociācija. Kriminoloģija. Rīga: Nordik, 1998.
11. Litvins G. Cietušais – kriminālprocesa uzmanības centrā. Jurista Vārds, 2013, nr.21.
12. Meikališa Ā. Kriminālprocesa likumam – 10. Pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015.
13. Meikališa Ā. Kriminālprocesa tiesības. Vispārīgā daļa. 1.grāmata. Rīga: RaKa, 2000.
14. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010.
15. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015.
16. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015.

17. Palīdzība no vardarbības cietušajiem bērniem. Pieejams: <http://www.centrsdardedze.lv/lv/par-mums/par-mums-1> [aplūkots:8.04.2019.]
18. „Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS”. Atbalsts viktimizācijas prevencijai Latvijā. 2013. Pieejams: http://providus.lv/article_files/2456/original/LV_105_finish_document.pdf?1377870490 [aplūkots:10.04.2019.]
19. Starptautiskās konferences materiāli. Tiesību transformācijas problēmas sakarā ar integrāciju Eiropas Savienībā. Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte, 2002.
20. Stūris G.- Procesa virzītāja pienākums respektēt un nodrošināt cietušās personas intereses. Jurista vārds, 2008, nr. 42.
21. Zīle J. Cietušais krimināltiesisko zinātņu skatījumā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002.
22. В.М. Савицкий, А.М. Ларин. Уголовный процесс: словарь-справочник. ИНФРА-М, 1999 г.

Normatīvie akti

1. ANO bērnu tiesību konvencija. Parakstīta Ņujorkā 20.11.1989. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1150> [aplūkots:19.04.2019.]
2. Bērnu tiesību aizsardzības likums: LV likums. Pieņemts: 19.06.1998. [01.09.2018. red.] Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=49096> [aplūkots:19.04.2019.]
3. Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power. Pieejams: https://www.unodc.org/pdf/compendium/compendium_2006_part_03_02.pdf [aplūkots:17.04.2019.]
4. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2012/29/ES (2012.gada 25.oktobris), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI. Pieņemta: 04.10.2012.
5. Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā: LV likums. 10.04.1998. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/50501-grozijumi-latvijas-kriminalprocesa-kodeksa> [aplūkots:16.04.2019.]
6. Krimināllikums:LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [07.11.2018.red.]
7. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005. [01.01.2019.red.]

8. Latvijas Republikas likums par policiju: LV likums. Pieņemts: 04.06.1991. [10.04.2019. red.] Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=67957> [aplūkots 20.04.2019.]
9. Lietuvas Republikos baudziamajo proceso kodeksas. Pieejams: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777> [aplūkots 21.03.2019.]
10. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации. Pieejams: <https://www.zakonrf.info/upk/> [aplūkots 21.03.2019]
11. Эстонский уголовно процессуальный кодекс. Pieejams: <https://v1.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ru-2015.02.2019.pdf> [aplūkots 21.03.2019]

Juridiskās prakses materiāli

1. Gambino un Hyka Lieta C-38/18. Ģenerālvokāta Īva Bota secinājumi. Pieejams: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=24035650A10CF1BF799E3902CE3776E3?text=&docid=211714&pageIndex=0&doclang=LV&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=4807222> [aplūkots:8.05.2019.]
2. Krimināllieta Nr. K29-181-18
3. Krimināllieta Nr. K29-404-17
4. Krimināllieta Nr. K29-507-17
5. Krimināllieta Nr. K29-519-18
6. Krimināllieta Nr. K29-539-17
7. Krimināllieta Nr. K29-622-18
8. Krimināllieta Nr. K29-623-18
9. Krimināllieta Nr. K29-628-18
10. Krimināllieta Nr. K29-747-17
11. Krimināllieta Nr. K29-91-18
12. Krimināllieta Nr. K33-0108-18
13. Krimināllieta Nr. K33-0172-17
14. Krimināllieta Nr. K33-0624-18

PIELIKUMS NR.1

Krimināllietas Nr.	Lēmums par atzīšanu par cietušo	Iesnieguma protokols	Lēmums par kriminālprocesa pārņemšanu un nodošanu procesa veikšanai	Lēmums par īpaši aizsargājamo cietušo	Lēmums par atzīšanu par cietušā pārstāvi	Lēmums par atzīšanu par cietušo - tuvinieku	Kompensācijas pieteikums	Izlīgums
K29-628-18	+				+	+		+
K29-623-18	+			+	+			
K29-622-18	+			+			+	
K29-519-18		+		+	+		+	
K29-181-18	+				+	+		+
K29-91-18	+			+	+			
K29-747-17						+	+	+
K29-539-17	+		+	+				
K29-507-17						+	+	
K29-404-17						+		
K33-0108-18	+			+				
K33-0172-17	+	+						
K33-0624-18	+			+				

163/163

L E M U M S
par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu

Rīga

2018.gada 01.februāris

Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kriminālpolīcijas pārvaldes Satiksmes noziegumu izmeklēšanas biroja vecākais inspektors A.Ješkīns, izskatījis ceļu satiksmes negadījumu, kas notika Rīgā, uz Biķernieku ielas, pie izbrauktuves no Veselības centra "Biķernieki" teritorijas, materiālus-,

n o s k a i d r o j u :

2018.gada 29.janvārī plkst.14:43 Rīgā, Anastasija Ivaņņikova, dzimusi [redacted] vadīja transportlīdzekli Mazda 6, valsts reģistrācijas numurs GU 5513 pa izbrauktuves ceļu no Veselības centra "Biķernieki" teritorijas virzienā uz Biķernieku ielas brauktuvi un izraisīja sadursmi ar transportlīdzekli Nissan XTrail, valsts reģistrācijas numurs KH 7157, kuru vadīja Jana Jazdanova, dzimusi [redacted] pa Biķernieku ielu no Ieriķu ielas puses. Ceļu satiksmes negadījuma rezultātā miesas bojājumus guva transportlīdzekļa Mazda vadītāja Anastasija Ivaņņikova, dzimusi [redacted] un pasažieris Nikita Ivaņņikova, dzimis [redacted].

Nemot vērā to, ka cietušais Nikita Ivaņņikovs savā iesniegumā norādīja, ka nevēlas kriminālprocesa uzsākšanu, kuru var uzsākt tikai uz šīs personas pieteikuma pamata un vadoties no Kriminālprocesa likuma 7.p.2.d., 373.p.1.d. un 3.d., 377.p.8.pkt.

n o l ē m u :

1. Par šī ceļu satiksmes negadījuma faktu atteikties uzsākt kriminālprocesu, par ko paziņot ieinteresētajām personām.
2. Materiālu nosūtīt Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kārtības policijas pārvaldes Satiksmes administratīvo pārkāpumu izskatīšanas birojam.
3. Lēmumu var pārsūdzēt Rīgas Autotransporta prokuratūrā Rīgā, Stabu iela 89, 10 dienu laikā pēc paziņojuma saņemšanas.

VP RRP KrPP
Satiksmes noziegumu
izmeklēšanas biroja vecākais inspektors

A.Ješkīns

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs "Cietušā izpratne kriminālprocesā" izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Anastasija Ivaņņikova _____

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Mg.iur., lekt. Gunārs Kūtris _____

Recenzents _____

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā: _____

Metodiķe _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Vērtējums: _____

Komisijas sekretārs: _____